

Romski Savjet – Romano Savjeto

IZVJEŠTAJ O RADU
ROMSKOG SAVJETA CRNE GORE
2023.godine

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807,www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

<i>Uvod</i>	<i>str 4</i>
<i>Opis trenutnog stanja Savjet</i>	<i>str 7</i>
<i>Sjednice Savjeta</i>	<i>str 9</i>
<i>Oblasti djelovanja</i>	<i>str 9</i>
<i>Obrazovanje</i>	<i>str 10</i>
....	
<i>Kultura</i>	<i>str 14</i>
<i>Zapošljavanje</i>	<i>str 18</i>
<i>Regulisanje pravnog statusa Roma i Egipćana</i>	<i>str 19</i>
<i>Politička participacija</i>	<i>str 20</i>
<i>Unapređenje romskog aktivizma</i>	<i>21</i>
<i>Položaj žena u romskoj zajednica/ nasilje u porodici</i>	<i>str 22</i>
<i>Popis stanovništva 2023</i>	<i>str 25</i>

Romski Savjet – Romano Savjeto

UVOD

Izveštaj o radu predstavlja obavezu i formu informisanja organa i tijela o radu i postignutim rezultatima određenog društvenog subjekta u određenom vremenskom periodu. Izveštaj koji slijedi vezan je za aktivnosti Romskog savjeta u Crnoj Gori koji je u 2023. godini ostvario rezultate u skladu sa svojim Statutarnim normama, ali je i proširio svoju djelatnost u skladu sa zakonskim propisima.

Postoje različiti oblici marginalizacije sa kojima se kontinuirano suočavaju Romi i Romkinje, počev od ekonomskih i političkih, preko obrazovnih i kulturoloških oblika. Konkretni uzroci imaju za posljedicu da pripadnici/ce romske zajednice predstavljaju jednu od manjinskih zajednica koja se nalazi u najtežem položaju u mnogim zemljama, što je i prepoznato od strane Savjeta Evrope i Evropske unije. Navedene organizacije, u poslednjih nekoliko decenija, sprovode različite aktivnosti na nivou razvoja legislativnih i strateških okvira za unapređenje položaja Roma i Romkinja, gdje je primarni akcenat stavljen na sistemsko rješavanje problema romske zajednice, kako na nivou država članica, tako i na nivou zemalja kandidata za članstvo, među koje spade i Crna Gora.

Poseban značaj je pružen potrebi rješavanja problema sa kojima se suočavaju žene i djeca, evidentirani jaz u pogledu nivoa obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite, velikog procenta nezaposlenosti u odnosu na većinsku populaciju, obezbjeđenja adekvatnih stambenih uslova, prisutnog problema neposjedovanja ličnih dokumenata, te primarno borbi protiv anticiganizma i svih oblika nacionalne, rasne, vjerske ili polne diskriminacije i segregacije Roma i Romkinja.

Crna Gora je država koja se nalazi u procesu demokratske tranzicije, zbog čega je suočena sa potrebom za značajnim reformama u svim sferama društva, pri čemu ekonomske i socijalne teškoće na koje nailazi posebno pogađaju najugroženije zajednice u društvu.

U periodu za nama koji je bio obilježen etnički inspirisanim sukobima u regionu Zapadnog Balkana, Crna Gora je uspjela da sačuva svoj unutrašnji mir i multietnički suživot. Crna Gora je u tim vremenima otvorila širom svoja vrata i postala utočištem hiljadama izbjeglih i raseljenih lica, o čemu svjedoče podaci da je u jednom momentu, izbjeglička i raseljenička populacija u Crnoj Gori brojala približno jednu četvrtinu ukupnog stanovništva države. Sukobi na Kosovu su prouzrokovali dolazak u Crnu Goru velikog broja raseljenih lica romske populacije, što je za posljedicu imalo pogoršanje ukupne socio-ekonomske situacije ove populacije.

Romski Savjet – Romano Savjeto

Djelovanje Romskog savjeta kao savjetodavnog tijela suuskladjene sa Statutom Romskog savjeta član 13 koji glasi:

- 1) predstavlja i zastupa interese romske manjine ;
- 2) podnosi predlog državnim organima, organima lokalne uprave i javnim službama za unapređenje i razvoj prava manjina i njihovih pripadnika;
- 3) podnosi inicijativu predsjedniku države da zakon kojim se narušavaju prava manjina i njihovih pripadnika ne proglasi;
- 4) učestvuje u planiranju i osnivanju vaspitno-obrazovnih institucija;
- 5) daje mišljenje na predmetne programe koji izražavaju posebnost manjina;
- 6) predlaže upis određenog broja studenata na Univerzitet Crne Gore;
- 7) pokreće inicijativu za izmjenu propisa i drugih akata kojima se uređuju prava pripadnika manjina;
- 8) učestvuje u odlučivanju o načinu predstavljanja kulturno-istorijskog nasleđa romske nacionalne zajednice, predlaže nacionalne simbole, znamenja i praznike romske nacionalne zajednice Savjetu za nacionalne manjine
- 9) odlučuje o pojedinim pitanjima u oblasti ,obrazovanja ,informisanja na romskom jeziku , kulture i drugim oblastima u skladu sa zakonom i međunarodnm aktima,
- 10) osniva ustanove u oblasti ,obrazovanja,informisanja na romskom jeziku i kulture,osniva fondacije,
- 11) daje mišljenje organima države, ili jedinice lokalne samouprave,prilikom odlučivanja o pitanjima iz oblasti ,obrazovanja,informisanja na romskom jeziku i kulture,
- 12) obraća se organima države, jedinice lokalne samouprave u vezi pitanja koje se odnose na položaj i prava romske nacionalne zajednice.
- 13) podnosi inicjativu, ustavnom sudu za ocjenu ustavnosti zakona i drugih propisa, kojima se narušava pravo romske manjine,
- 14) podnosi ustavnu žalbu protiv pojedinačnih akata državnih i drugih organa i organizacija kojim se narušava pravo pripadnika romske manjine
- 15) Uspostavlja saradnju sa pripadnicima romske nacionalne manjine u drugim državama ,
- 16) na osnovu uzajamnih interesa i ravnopravnosti saraduje i sklapa sporazume sa domaćim i stranim institucijama i jedinicama lokalne uprave.
- 17) predstavlja težnje i interese romske nacionalne manjine koja živi na teritoriji Crne Gore pred državnim i drugim organima i međunarodnim institucijama.
- 18) Imenuje predstavnike u međunarodnim organizacijama i institucijama
- 19) u skladu sa Ustavom i Zakonom donosi svoj Statut, Poslovnik i druge akte.
- 20) bira i razrješava Predsjednika, potpredsjednike Savjeta, članove Izvršnog odbora Savjeta i sekretara Savjeta, vodeći računa o rodnoj ravnopravnosti
- 21) utvrđuje organizaciju i zadatke svojih radnih tjela,
- 22) usvaja budžet i završni račun,

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807,www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

23) Vršiti ostale nadležnosti utvrđene zakonom, drugim propisom ili ratifikovanim međunarodnim dokumentima,

U prezentaciji rada Romskog savjeta u Crnoj Gori (u daljem tekstu: Savjet) za 2023. godinu pristupilo se hronološkim redom. U ovom izvještaju navedene su samo aktivnosti, dok se u detaljnom finansijskom izvještaju (Cash Flow) može zaključiti kako i na koji način su utrošena sredstva Savjeta.

SJEDNICE SAVJETA

U toku 2023.g. u skladu sa Statutom Savjeta održane su dvije redovne sjednice, na samom početku Februara 2023. Godine i na samom početku Novembra 2023. Godine.

- ✓ 10.02.2023. godine, održana je redovna sjednica Savjeta u Podgorici, na kojoj su usvojeni Izvještaj o radu za 2022. godinu, Finansijski izvještaj o radu za 2022. godinu (Cash Flow), Plan i program rada Savjeta za 2023. godinu sa akcentom na organizovanju, realizaciji, obaveza i obilježavanju Međunarodnog dana Roma koji se obilježava Osmog Aprila, odluka o finansijskom planu Savjeta za 2023. godinu.
- Shodno članu 33 Zakona o manjinskim pravima i slobodama (“Sl.list CG”, br. 38/07, 2/11 i 8/11) predsjednik Savjeta je pripremio Izvještaj o radu Romskog savjeta za 2022. godinu koji sublimira aktivnosti Savjeta u 2021. godini. Hronoliškim redom prikazani su izvještaji sa sjednica Savjeta, Izvršnog odbora, donijetih odluka i zaključaka, sastanaka, susreta i akcija vezanih za zaštitu interesa Romskog naroda Crne Gore.
- Shodno članu 33 stav 16 Zakona o manjinskim pravima i slobodama (“Sl.list CG”, br. 38/07, 2/11 i 8/11) predsjednik Savjeta je u saradnji sa sekretarom pripremio “*Finansijski izvještaj o radu Romskog savjeta za 2022. godinu*”.
- Finansijski izvještaj o radu Romskog savjeta zapravo predstavlja detaljan prikaz finansijskog poslovanja u prethodnoj godini sa jasno predstavljenim sredstvima koja su predstavljala izdatke Savjeta za 2022. godinu.
- Plan i program rada Savjeta dio je redovnih aktivnosti koje su predviđene Statutom Savjeta.
- Pravni osnov za donošenje Odluke o finansijskom planu sadržan je u članu 33 stav 9 Zakona o manjinskim pravima i slobodama i članu 27 Statuta Romskog savjeta.

Romski Savjet – Romano Savjeto

- Budžetska sredstava Savjeta za 2023. godinu, planirana su na osnovu “*Predloga plana i programa rada Savjeta za 2023. godinu*” kao i isplaćenih budžetskih sredstava u 2023. godini.
- 01.11.2023. godine, održana je redovna sjednica Savjeta u Podgorici, na kojoj je najviše riječi bilo o organizovanju, realizaciji, obaveza i obilježavanja Međunarodnog dana Romskog jezika, koji se obilježava Petog Novembra
- Više o obilježavanju Svetskog dana romskog jezika je u dio oblasti kulture, Izvještaja za 2023. godinu Romskog savjeta.

Opis trenutnog stanja Roma/Romkinja u Crnoj Gori

Prema različitim istraživanjima i kontinuiranog rada i komunikacije Savjeta sa samim pripadnicima/ama romske zajednice u Crnoj Gori kao i saradnji sa relevantnim institucijama, istaknutim pojedinkama/pojedincima, međunarodnim i nevladinim organizacijama, trenutno stanje i položaj Roma/Romkinja je još uvijek na nezadovoljavajućem nivou. Još uvijek ima dovoljno prostora da se radi u cilju unapređenja položaja romske zajednice u Crnoj Gori, koja se gotovo pa svakodnevno suočava sa različitim nivoima diskriminacije, stereotipa i predrasuda. Govor mržnje koji je sve prisutniji, o čemu svjedoče različiti primjeri iz prakse, kao i sve veći stepen etničke distance usmjeren ka romskoj zajednici u Crnoj Gori.

Romi/Romkinje su i dalje najmarginalizovanija grupa stanovništva u Crnoj Gori, veliki procenat pripadnika/ca romske zajednice i dalje žive na rubu egzistencije, odvojeni od ostatka stanovništva u getoiziranim i nepristupačnim naseljima. Sve ovo utiče i na ostale životne aktivnosti, problemi se nadovezuju, a pripadnici/ce romske zajednice se konstantno vraćaju u krug siromaštva.

Problema je mnogo, počevši od obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite, regulisanja pravnog statusa, dječjih ugovorenih brakova, legalizacije stambenih objekata, zapošljavanja, anticiganizma i slično.

Prema izvještaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2023. godinu, u oblasti osnovnih prava, Crna Gora nastavlja da u velikoj mjeri ispunjava svoje međunarodne obaveze u pogledu ljudskih prava. Međutim, potrebni su dodatni naponi da se ovaj okvir i u potpunosti implementira i u

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

praksi bude prihvatljiv. Kao što je navedeno, potrebne su izmjene postojećih zakonskih rješenja, sa posebnim fokusom na oblast nediskriminacije. Pomenuti izvještaj takođe govori o tome da su pripadnici romske zajednice jedne od najranjivih grupa u društvu i da smo svjedoci podjela i polarizacije. Predstavnik/ca romske zajednice u crnogorskom parlamentu, još uvijek ne postoji, o čemu svjedoči i izvještaj gdje se navodi da je diskriminacija u oblasti političkih prava i dalje prisutna, tačnije da nije bilo promjena o smanjenju cenzusa i političkog predstavljanja Roma/Romkinja, te da Zakon o izboru odbornika i poslanika nije bio izmijenjen.

Romski jezik se i dalje ne koristi u Obrazovnim ustanovama kao ni u drugim relevantnim institucijama, te samim tim nije ni sistematizovan. Prema izvještaju, kvalitet obrazovanja romske djece i dalje ostaje velika zabrinutost. Svjedoci smo da jeste povećan stepen upisa u Osnovno obrazovanje pripadnika romske zajednice, međutim da li je u pitanju kvalitet ili kvantitet djece koja završe i koliko zapravo nastave Srednje obrazovanje.

Takođe jedna od oblasti jeste i izdvajanje sredstava za projekte koje imaju za cilj socijalnu inkluziju i poboljšanje položaja Roma/Romkinja, kao i finansijska održivost, finansijska realizacija, praćenje i kontrola, civilnom sektoru, određenim pojedinkama/pojedincima, kojima su data pomenuta sredstva.

Problemima prosjačenja i dječjih ugovorenih brakova prema Izvještaju još uvijek se sistemski Crna Gora u potpunosti ne bavi. O pomenutim problemima, Savjet je kontinuirano govorio, te isticao koliko ovi problem povezuju druge, te da je neophodna podrška Vlade Crne Gore i relevantnih institucija u cilju rješavanja istih.

Jedna od pozitivnih stavki, prema Izvještaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2023. godinu jeste imenovanje nacionalnog koordinatora za pitanja romske zajednice, koji je zaposlen u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava i pripadnik je romske zajednice. Takođe, povećan je broj saradnika u socijalnoj inkluziji u oblasti obrazovanja u različitim opštinama Crne Gore, od kojih njih 30 finansira Ministarstvo prosvjete. Međutim, još uvijek je prisutan problem dostupnosti afirmativne akcije, pri upisu Roma/Romkinja kako u ustanovama Srednjeg obrazovanja tako i u obrazovnim ustanovama Visokog obrazovanja.

Romski Savjet – Romano Savjeto

Romski savjet

- SJEDNICE UPRAVNOG ODBORA SAVJETA

- Sjednice Upravnog odbora Romskog Savjeta realizovane su kontinuirano i to na mjesečnom nivou, na kraju svakog mjeseca. Sedam osoba, uključujući četiri člana Upravnog odbora Romskog savjeta, predsjednika Upravnog odbora Romskog savjeta, potpredsjednika Romskog savjeta i predsjednika Romskog savjeta, u svakodnevnoj su komunikaciji, zaključno sa mjesečnom sjednicom. Kraj svakog mjeseca je izabran iz razloga boljeg organizovanja i planiranja aktivnosti za svaki naredni mjesec. Članovi Upravnog odbora su direktno uključeni u sve aktivnosti Savjeta, uključujući probleme romske zajednice tačnije njihovo rješavanje u praksi i prisutnost na terenu.

- Oblasti djelovanja

Djelovanje i oblasti sa kojima se Savjet bavio tokom 2023. godine su različite. Prije svega, Savjet kao krovna organizacija Roma/Romkinja u Crnoj Gori ima svakodnevnu komunikaciju sa pripadnicima/ama romske zajednice u različitim Opštinama Crne Gore, u cilju dobijanja različitih informacija sa terena i boljeg rješavanja problema sa kojima se suočavaju naši sunarodnici/sunarodnice. Pripadnici/ice romske zajednice u Crnoj Gori, Savjet zapravo vide kao sponu, posrednika između Vlade Crne Gore, relevantnih ministarstava, međunarodnih i nevladinih organizacija, istaknutih pojedinaca/iki i romske zajednice.

Cilj savjeta jeste unapređenje položaja romske zajednice u Crnoj Gori i ravnopravan pristup svim oblastima i uključivanje u društvene i političke tokove Crne Gore. Djelovanje je usmjereno kao integraciji i reintegraciji svih pripadnika/ca romske zajednice, bez obzira na starosnu ili bilo koju drugu odliku.

Savjet djeluje i ima važnu ulogu u promovisanju interesa, podizanju svijesti i očuvanju kulture i identiteta Roma/Romkinja u Crnoj Gori.

- Inicijative i zaključci- preporuke Savjeta

Preporuke Savjeta su brojne i uključuju različite oblasti. Jedna od ključnih preporuka jeste priznavanje Roma/Romkinja kao nacionalne manjine u Crnoj Gori i sistematizacija romskog

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807,www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

jezika, zapravo prema Zakona o manjinskim pravima i slobodama s ciljem proglašenja službenog statusa za manjinske jezike u područjima u kojima najmanje 5% stanovništva govori takav jezik kao maternji. Ove izmjene i dopune trebalo je da obezbijede stabilan i odgovoran osnov za primjenu Povelje te su smatrane važnim korakom naprijed u oblasti manjinskih jezičkih prava. Međutim, uvedeni prag u praksi otežava korišćenje romskog jezika, naročito u kontaktu s pravosudnim i upravnim organima, suprotno zahtjevima ratifikovanih odredbi iz Dijela III Povelje kada je u pitanju ovaj jezik. Opšte pravilo koje je postavio Komitet eksperata kaže da manjinski jezici treba da budu uvedeni u ravnopravnu i službenu upotrebu u opštinama u kojima živi dovoljan broj govornika manjinskog jezika. Shodno tome, bez obzira na gorenavedeni zakonski prag, romski jezik u Crnoj Gori treba koristiti u okvirima relevantnih regionalnih i lokalnih organa, kao i u lokalnim ispostavama državnih organa.

Jedna od ključnih preporuka i inicijativa na kojoj Savjet kontinirano radi jeste smanjenje cenzusa za pripadnike romske zajednice u Crnoj Gori, tačnije izmjena Zakona o izboru odbornika i poslanika. U nekoliko navrata i nastaviće, Savjet podnošenje inicijative Skupštini Crne Gore za smanjenje cenzusa za ulazak u Parlament sa 0,70% na 0,35%, po sistemu afirmativne akcije. Nepostojanje predstavnika/ca romske zajednice u crnogorskom Parlamentu za Rome i Romkinje samo znači neadekvatni način artikulisanja njihovih političkih interesa kroz političke predstavnike u Skupštini Crne Gore.

Afirmativna akcija kao primjer pozitivne diskriminacije, neophodno je vratiti i primijeniti u prasi. Ista se odnosi na pripadnike/ce romske zajednice usmjerene na upis u Srednje i Visoko obrazovanje. Potrebno je vratiti i primenjivati sve dok se u dovoljnoj mjeri ne poboljša društveni položaj i kvalitet života pripadnika/ca romske zajednice. Kvalitetno obrazovanja Roma/Romkinja uslov je bez kog je nemoguće postići dobre rezultate i integraciju u druge oblasti života, kao što je ekonomska nezavisnost, zapošljavanje i slično.

Obrazovanje i kvalitetno obrazovanje, a resorno Ministarstvo prosvjete kao bitan faktor za ostvarivanje prava i kvalitetnog obrazovanja. Savjet je u proteklom periodu kontinuirano ali nažalost bez očekivanih rezultata, pokušavao ostvariti dobru saradnju sa pomenutim Ministarstvom u cilju formiranja Odeljenja za pripadnike romske zajednice, u kojem bi bio/la zapošljen/a pripadnik/ca iz romske zajednice, koja poznaje probleme sa kojima se zajednica u obrazovanju suočava ali takođe ista ispunjava uslove potrebne za rad.

Romski Savjet – Romano Savjeto

OBRAZOVANJE

Opis trenutnog stanja:

U oblasti obrazovanja, istaknuto je značajno povećanje učešća učenika iz romske zajednice u obrazovnom sistemu. Tokom 2023. godine, Romski savjet je u suradnji s Ministarstvom prosvjete, Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava, Zavodom za školstvo te nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima romske zajednice, organizirao promociju upisa u predškolsko vaspitanje te prve razrede Osnovne i Srednje škole u gradovima Podgorici, Nikšiću, Beranama i Tivtu. Tim sastavljen od predstavnika/ca navedenih institucija i nevladinih organizacija posjetio je četiri općine te razgovarao s roditeljima i djecom kako bi istakao važnost obrazovanja.

U predškolskom vaspitanju i obrazovanju tijekom školske godine 2022/2023., ukupno je bilo 202 djece iz romske zajednice (92 muškarca - 110 žena). Osnovne škole tijekom iste školske godine, od I do IX razreda, imale su 1833 osnovaca iz romske zajednice (950 muškaraca - 883 žene).

U srednjim školama tijekom školske godine 2022/2023., upisano je 214 srednjoškolaca iz romske zajednice (122 muškarca - 92 žene). Što se tiče studenata, na natječaju za dodjelu stipendija, prijavilo se 14 studenata iz romske zajednice.

Rad Savjeta u oblasti obrazovanja

Romski savjet je tokom 2023.godine uputio nekoliko dopisa, zahtjeva, molbi Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija, za iniciranje sastanka u cilju zajedničkog rješavanja problema sa kojima se kontinuirano suočavaju pripadnici/ce romske zajednice gotovo pa svakodnevno suočavaju u oblasti obrazovanja. A to je vraćanje i primjena u praksi afirmativne akcije, standardizacija romskog jezika, otvaranje kabineta u resornom Ministarstvu za pripadnike/ce romske zajednice, problem prevoza koji se godinama ponavlja... Međutim, odgovora nije bilo, te će Savjet nastaviti i tokom 2024. godine da upućuje i nastavi sa inicijativama u cilju veće dostupnosti i boljeg kvaliteta obrazovanja.

Savjet je posjećivao romska naselja u Podgorici, u cilju upisa djece u predškolsko i osnovno obrazovanje, kako bi samom Ministarstvu prosvjete dostavio spisak djece, koja nisu upisana u redovnom roku upisa.

Romski savjet ima veoma dobru saradnju sa obrazovnim ustanovama, sa akcentom na saradnju i komunikaciju u Podgorici. Primjer jeste na mjesečnom nivou komunikacija sa

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

saradnicima/saradnicama u socijalnoj inkluziji u oblasti obrazovanja koji predstavljaju sponu između romske zajednice i obrazovnih ustanova. Takođe, primjer dobre saradnje i prakse jesu i Osnovne škole „Oktoih“ i „Vuk Karadžić“, škole koje se nalaze u naselju Zabjelo, u Podgorici. Direktori pomenutih škola su u nedostatku saradnika u socijalnoj inkluziji u oblasti obrazovanja, u saradnji sa Romskim savjetom aktivno tražili saradnika u oblasti obrazovanja, koji je pripadnik/ca romske zajednice. Takođe, problem prevoza u Osnovnoj školi „Oktoih“ koji je bio, to jeste više od mjesec dana od početka školske godine nije bio objezbeđen za 213 romskih đaka. U saradnji i komunikaciji direktora i predsjednika Romskog savjeta problem prevoza je riješen i djeca su nastavili sa pohađanjem redovne nastave i školskim obavezama.

Romski savjet je na svojim društvenim mrežama objavio javni konkurs za upis djece u predškolske ustanove kao i u prvi razred osnovne i srednje škole. Pored same objave, Savjet je pružao pomoć pri upisu, pored pomoći Savjet je izdavao i potrebe i izjave o pripadnosti romske zajednice. Pored predškolskih, osnovnih i srednjih škola, Savjet je bio u komunikaciji i sa studentima koji su pripadnici/ce romske zajednice. Primjer jesu student Medin Ferizi iz Nikšića i studentkinja Irijana Rizvanović iz Bijelog Polja. Problem kod prvog navedenog studenata jeste da isti nije korisnik stipendije, te da nije u mogućnosti da isprati troškove koje nose studije na Islamsko- pedagoškom fakultetu u Zenici, na odsjeku za islamsku vjeronauku. Savjet je u komunikaciji sa Islamskom zajednicom, objezbijedio određena sredstva, te su istom uplaćena. Studentkinja Irijana Rizvanović, Filološkog fakulteta u Nikšiću, na Odsjeku za engleski jezik i književnost, takođe se obratila Savjetu zbog nemogućnosti plaćanja školarine. Savjet je u komunikaciji sa Univerzitetom Crne Gore, dekanom Filološkog fakulteta, u komunikaciji objezbijedio sredstva za semestar, plaćanja školarine.

Komunikacija sa Univerzitetom Crne Gore nam je od velike važnosti, kao i sa studentskim organizacijama, jedan od primjera jeste Studentski kulturni centar. Studentski kulturni centar je u saradnji sa Romskim savjetom, organizovao, realizovao Humanitarnu akciju „Slatki ukus solidarnosti“ sa ciljem pružanjem podrške studentima iz romske zajednice, kako bi im se olakšalo obrazovanje i pružanje šanse za bolju budućnost. Akcija je uspješno realizovana, te su prikupljena novčana sredstava sa humanitarne akcije uplaćena za školarinu studentkinje koja pripada romskoj zajednici.

Što se tiče oblasti obrazovanja i informisanja pripadnika/ca romske zajednice, Savjet je komunicirao i sa djacima o podnošenju zahtjeva za besplatan prevoz učenika/ca u Podgorici, to jeste ko može ostvariti pravo na besplatan javni prevoz, kako se podnosi zahtjev za ostvarivanje prava na besplatan javni prevoz kao i koja dokumentacija je potrebna za podnošenje zahtjeva za besplatan javni prevoz. Mnogi djaci koji su pripadnici/ce romske zajednice nijesu bili informisani i mnogima nije bila detaljno poznata procedura.

Saradnja sa nevladinim sektorom nam je jako važna, te smo u 2023. godini nastavili i ostvarili nove saradnje kao što su Defendologijom Crne Gore, CAZAS, MASTER- Mrežom evropske politike, SISTEM, Centar za romske inicijative, Romsko vrijeme, Građanski aktivizam i druge.
romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

Neke od aktivnosti jeste učešće na trodnevnoj uspješnoj realizovanoj obuci organizovanoj od strane Mreže evropske politike, obuka pod nazivom „Ja imam pravo“. Trodnevna obuka za administratore omladinskih servisa i vršnjačkih edukatora u oblasti ljudskih prava. Od velikog značaja nam je saradnja sa mladim organizacijama koji imaju želju i ambiciju, sa akcentom na efikasniji razvoj Crne Gore u svim oblastima u skladu sa evropskim politikama, a sve u cilju prosperiteta građana/građanki i razvijanja sistema vrijednosti na kojima počiva Evropska unija.

Sa nevladinom organizacijom „SISTEM“, nastavljena je uspješna saradnja i kontinuirana komunikacija, samim tim što su u fokusu organizacije zdravi stilovi života, društvena briga o djeci i mladima, suzbijanje nasilja i svaki vid diskriminacije. U saradnji sa pomenutom organizacijom, djeca uzrasta osnovnog i srednjeg obrazovanja su dobili školski pribor (sveske i materijal za školu).

Jedan od primjera saradnje i komunikacije jeste nevladina organizacija „CAZAS“ koja je objavila konkurs za plaćenu stručnu praksu za pripadnike romske zajednice. Za pomenuti konkurs, su se prijavili volonteri Romskog savjeta, kojima je bila neophodna pomoć oko prijavljivanja, u konkretnom slučaju pisanja biografije i CV.

Romski savjet je podržao i objavio i na svojim društvenim mrežama, kao i informisao javnost i odgovarajuće pripadnike romske zajednice o javnom pozivu za postavljenje tumača za romski jezik. Na osnovnu člana 7 Zakona o tumačima, Ministarstvo pravde je objavio javni poziv za postavljenje za tumača za romski jezik. Međutim, odgovarajuća osoba se nije prijavila na pomenuti konkurs.

Motivacija mladih i njihovo uključivanje kroz neformalni vid obrazovanja, u cilju bolje integracije u Crnogorskom društvu, jedan primjer saradnje jeste saradnja Pravnog centra sa Romskim savjetom u cilju realizacije projekta „DigiLaw“. Pomenuti projekat je osmišljen s ciljem da romske porodice u Podgorici ohrabri da školuju djecu i steknu digitalne kompetencije, bez kojih se ne može očekivati ni uspjeh na tržištu rada. Osam mjeseci, uz pomoć četiri vršnjačka edukatora/edukatorki, pružala se, pruža se i dalje pravna pomoć porodicama kao i sprovođenje obuka digitalnog opismenjavanja.

Predsjednik Romskog savjeta sastao se sa šefom predstavništva Unicefa u Crnoj Gori Huanom Santanderom i Ivanom Ceković, koordinatorkom programa obrazovanja u Unicefu. Sastanak je protekao u razmjeni iskustva, primjerima dobre prakse, sugestijama i preporukama vezano za sve probleme sa kojima se svakodnevno susreće romska zajednica u Crnoj Gori, izdvojiši tri priortitetne oblasti: siromaštvo, predškolsko obrazovanje i rano stupanje djevojčica/dječaka u bračnoj zajednici. Savjet i Unicef imaju zajednički cilj a to je prepoznavanje značaja saradnika u socijalnoj inkluziji u oblasti obrazovanja, socijalne zaštite i zdravstvene zaštite kao i obezbjeđivanje adekvatnog broja istih u cilju smanjenja siromaštva djece koja dolaze iz romske zajednice.

Predsjednik Romskog savjeta sastao se sa predstavnicima OSCE-a, tačnije sa političkim **romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807,www.romskisavjet.com**

Romski Savjet – Romano Savjeto

analitičarem u cilju razmjene informacija, između ostalog obuhvatajući i oblast obrazovanja, sa ciljem utvrđivanja trenutnog položaja Roma/Romkinja u Crnoj Gori.

INICIJATIVE I ZAKLJUČCI-PREPORUKE

Inicijativa je usmjerena prema Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija s ciljem sistemskog podržavanja formiranja posebnih odeljenja za pripadnike romske zajednice i pružanja tehničke podrške za vanfunkcionalno opismenjavanje djece koja nisu uključena u obrazovni sistem. Takođe, jedna od ključnih inicijativa je nastavak mentorske podrške srednjoškolcima/srednjoškoljkama koji su pripadnici/ce romske zajednice.

Preporuke uključuju nastavak mapiranja romskih naselja kako bi se povećala stopa upisa romske djece u predškolsko obrazovanje. Takođe, važno je pronaći sistemsko rješenje za standardizaciju romskog jezika i njegovo uvođenje i primjenu u obrazovnim ustanovama. Pored toga, podrška socijalnih saradnika koji poznaju romski ili albanski jezik je neophodna, a isto tako treba definisati afirmativne akcije za Rome prilikom upisa na visokoškolske ustanove.

Iako inicijativa Savjeta nije dobila odgovor od Ministarstva, dalji koraci uključuju obavezne konsultacije sa Ministarstvom prosvjete, nauke, kulture i sporta, koje je obavezno uključiti se u dijalog o ovim aktivnostima. Jedna od opcija koja se razmatra je osnivanje posebnog odeljenja koje bi se bavilo pitanjima romske populacije, uključujući i predstavnike te zajednice.

Kultura

Romska zajednica u Crnoj Gori posjeduje bogat niz kulturnih karakteristika koje čine njen jedinstveni identitet. Međutim, unatoč tome, svijest o vlastitom identitetu unutar romske zajednice nije dovoljno razvijena, a nedostaju organizirani mehanizmi zaštite tog identiteta. Problematično je i to što se samoidentifikacija pripadnika romske i egipćanske populacije često definira negativno, kao suprotnost većinskoj populaciji, što dodatno povećava stepen diskriminacije i stigmatizacije.

Podaci ukazuju da je etnička distanca prema pripadnicima romske populacije izrazito visoka i
romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807,www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

značajno veća u usporedbi s drugim etničkim zajednicama. Prema istraživanju CEDEM-a pod nazivom "Međuetnički odnosi i etnička distanca u Crnoj Gori", većinska populacija iskazuje najveći stupanj etničke distance prema Romima/Romkinjama, zatim niži prema Albancima, te još niži prema Hrvatima.

S ciljem razvijanja i očuvanja svijesti o vlastitom porijeklu, identitetu, jeziku, književnosti i kulturi romske zajednice, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvo prosvjete te Institut za strane jezike Podgorica, u suradnji sa Savjetom za regionalnu suradnju, pokrenuli su akreditirani Program obrazovanja za sticanje ključnih vještina iz Romologije. Program je namijenjen pojedincima/pojedinkama ili institucijama koje rade s romskom zajednicom na projektima i programima za Rome/Romkinje, s ciljem upoznavanja polaznika/ica s identitetom, kulturom, jezikom i književnošću Roma/Romkinja. Sastojao se od četiri modula i koncipiran je kao poveznica između jezika i drugih disciplina poput prava, ekonomije, ekologije, poljoprivrede i slično.

Rad Savjeta u oblasti kulture

Predsjednik Romskog savjeta, predsjednik Upravnog odbora Romskog savjeta i saradnica u socijalnoj inkluziji u Romskom savjetu, učestvovali su na program Romologije, koji je prethodno pomenut. Savjet ulaže napore u cilju standardizacije Romskog jezika u Crnoj Gori, u cilju smanjenja etničke distance u društvu usmjerene prema romskoj zajednici u Crnoj Gori.

Povodom obilježavanja Međunarodnog dana Romskog jezika, Savjet je organizovao Svečanu akademiju romskog jezika u Kulturno Informativnom Centru Podgorica. Na pomenutom događaju, učešće su uzele i govorila je programska menadžerka za ljudska prava i demokratizaciju, Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori gospođa Mladenka Tešić, šefica Kancelarije za Rome i Egipćane u Glavnom gradu, gospođa Hristina Laban, direktor Direktorata za obrazovanje manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, gospodin Safet Kalač i načelnik Odeljenja za unapređenje i zaštitu prava Roma i Egipćana. Tokom iste večeri, prikazan je i izvela je igre romska folklorna grupa u nošnji sa akcentom na Rome/Romkinje sa područja Kosova. Pomenutu nošnju je donirala Turska Agencija za saradnju i koordinaciju TIKA, koja je podržala ideju Savjeta i sa kojima godinama unazad Savjet ima uspješnu i kontinuiranu komunikaciju i saradnju. Prije same donacije od strane TIKE, predsjednik Savjeta je bio u posjeti, prostorijama TIKE, imao konstruktivni sastanak o budućim planovima, te iskoristivši priiku da čestita na novoizabranoj funkciji Nihal Ersoy.

Najveći procenat romske zajednice je islamske vjeroispovijesti, te je Savjet zvanično otpočeo saradnju tokom 2021. godine sa glavnim imamom Islamske zajednice u Podgorici i Nikšiću sa gospodinom Džemom Redžematovićem. Činjenica je da su pripadnici/ce romske zajednice među ekonomski najugroženijim grupama stanovništva, te da jedan od problema sa kojima se godinama suočavaju jeste nedostatak sredstava za plaćanje procedure koju iziskuju troškovi

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807,www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

sahrana (dženaza) po islamskim propisima. Iz pomenutog razloga, donešena je odluka da član Upravnog odbora Romskog savjeta bude koordinator vezano za sahrane(dženaze) romske zajednice. Rezultat je da su nekoliko porodica tokom 2023. godine koji su pripadnici romske zajednice iskoristili mogućnost da budu oslobođeni plaćanja sahrana (dženaza). Saradnja je nastavljena, a rezultat je odabir predsjednika Romskog savjeta, gospodina Mensura Šaljaja, na konstitutivnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Crnoj Gori, za potpredsjednika istog je izabran upravo predsjednik Romskog savjeta.

Povodom obilježavanja Međunarodnog dana Roma, koji se obilježava osmog Aprila, Savjet je realizovao iftarsko veče na Koniku, na kojem je prisustvovao veliki broj pripadnika/ca romske zajednice. Pored pripadnika/pripadnica romske zajednice, prisustvovali su i predstavnici/ce nevladinih organizacija kao i relevantnih institucija.

A u Skuštini povodom obilježavanja Međunarodnog dana Roma, održano je prvo zasijedanje Romskog parlamenta, na kojem predstavnici/ce Romskog savjeta nisu uzeli učešće, jer Savjet je mišljenja da Romi/Romkinje kao najmarginalizovanija grupa u društvu, zaslužuju da budu uključeni i budu dio Skupštine Crne Gore tokom cijele godine, a ne samo povodom obilježavanja važnih dana.

Saradnja sa Centrom za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, godinama unazad je uspješna. Povodom obilježavanja Međunarodnog dana Roma, CEKUM je u saradnji sa Savjetom organizovao tribinu “Jezik i kultura Roma u Crnoj Gori”. Na pomenutoj tribini, jedna od govornica je bila i dr Hedina Tahirović Sijerčić, prevoditeljica i profesorica romologije, dr Vesna Rasulić Delić, etnološkinja i antropološkinja. Savjet je podržao i objavljivanje rječnika romsko-crnogorskog i crnogorskog- romskog, čija je autorka dr Hedina Tahirović- Sijerčić. Pomenuto izdanje je izdato dijalektom kojim se služe Romi/Romkinje u Crnoj Gori, Srbiji i Bosni i Hercegovini, odnosno usklađen je sa potrebama govornika/ca romskog jezika u državama. Dr Hedina Tahirović Sijerčić, je posjetila i prostorije Romskog savjeta i bila u komunikaciji sa predsjednikom savjeta, članovima, te naglasila spremnost da pruži svoj puni doprinos u pomirenju i približavanju različitih romskih grupa, kao i smanjivanju etničke i socijalne distance koja postoji između romske većine i društva u cjelini. Saradnja između CEKUM-a i Savjeta će se nastaviti u cilju promocije romske kulture i uključivanja romske zajednice u programske sadržaje ove ustanove.

Povodom Izvještaja koji je objavio Komitet Savjeta Evrope za praćenje povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, Savjet je istako da bez jezika, narod ne postoji, te da su pripadnici/ce romske zajednici zapostavljeni. Za romski jezik se ističe da je evidentna kolizija između domaćeg zakonodavstva i obaveze da se obezbijedi visok nivo zaštite. Jedna od preporuka jeste uvođenje romskog jezika u službenoj upotrebi u najmanje jednoj administrativnoj jedinici, bez obzira na cenzus od pet odsto koji je utvrđen Zakonom o manjinskim pravima i slobodama.

Predsjednik Savjeta je učestvovao i u kreiranju edukativnog filma “Društvo svih naroda”,

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807,www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

realizovan od strane NVU “Građanski aktivizam”, projekat podržan od strane Ministarstva ljudskih i manjinskih prava. Edukativni film ima za cilj ukazivanje na zakonske mehanizme zaštite ljudskih i građanskih prava manjinskih naroda.

Saradnica u socijalnoj inkluziji u oblasti socijalne zaštite u Romskom savjetu, jedna je od autorki publikacije realizovane od strane NVO “Građanska alijansa”, pod nazivom “Kultura, običaj i jezik manjinskih naroda i manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori”. Crna Gora kao multietnička država, koja je zasnovana na principima i vrijednostima demokratije, i kao zemlja kandidat za članstvo u Evropskoj uniji, Crna Gora treba da prođe kroz uspostavljanje čvrstih osnova na kojima pripadnici/ce ili grupe manjih brojnih naroda ili manjinskih nacionalnih zajednica mogu u potpunosti da ostvaruju svoja prava u odnosu na svoju kulturu, tradiciju i jezik, a u skladu sa zakonom.

INICIJATIVE I ZAKLJUČCI-PREPORUKE

Inicijative Savjeta će se fokusirati na stvaranje kulturnih i multimedijalnih sadržaja koji su pristupačni govornom području i porijeklu, s ciljem autentičnog predstavljanja romske kulture. Poseban naglasak bit će stavljen na obogaćivanje kulturnog sadržaja djelima i manifestacijama inspirisanim radom renomiranih romskih autora/autorki iz Crne Gore i šireg okruženja.

Savjet predlaže relevantnim institucijama na lokalnom i državnom nivou angažovanje lingvista/lingvistkinja, po mogućstvu iz susjednih zemalja, na određeni vremenski period u Crnoj Gori. Cilj je osposobiti najmanje dvije osobe u osnovnom obrazovanju kako bi bile angažovane za rad u nastavi na romskom jeziku. Nedostatak standardizacije romskog jezika u praksi mogao bi dovesti do gubitka identiteta, stoga je važno omogućiti narodu učenje i korištenje svog jezika.

Prijedlog Savjeta uključuje i naglašavanje potrebe za dodatnim nastavnim sadržajima o romskoj kulturi u školama, s uvjerenjem da bi time smanjili etničku distancu i povećali razumijevanje života Roma/Romkinja. Raduje nas i informacija o prioritetu uvođenja studija romologije na Filološkom fakultetu, što će omogućiti obrazovanje nastavnika za predavanje romskog jezika u osnovnim školama.

Savjet će i dalje provoditi aktivnosti usmjerene na promociju folklorne grupe, romske nošnje i kulture u različitim gradovima Crne Gore. Formirana folklorna grupa je već izvodila igre na "Festivalu romske kulture" i "Svečanoj akademiji romskog jezika".

Romski Savjet – Romano Savjeto

Donacija

Savjet želi istaknuti značajnu donaciju Turske agencije za međunarodnu saradnju i koordinaciju (TIKA) koja je doprinijela osiguravanju nošnje za folklorni ansambl Romskog savjeta. Donaciju je predala koordinatorka TIKA-e za Crnu Goru, Nihal Ersoy. Poseban naglasak u nošnji je stavljen na Rome/Romkinje koji većinski potiču s područja Kosova.

Savjet će nastaviti s radom na osiguravanju drugog dijela nošnje s ciljem daljnje promocije, očuvanja i zaštite kulture Roma/Romkinja u Crnoj Gori. Ova inicijativa doprinosi bogatstvu i raznovrsnosti kulturne baštine romske zajednice, te će ansambl Romskog savjeta biti ambasador te kulture u narednim nastupima i manifestacijama.

ZAPOŠLJAVANJE

Saglasno potrebama tržišta rada utvrđenim Programom rada za 2023. godinu, Zavod je donio programe aktivne politike zapošljavanja koji su konceptualno, primjereni planiranom obimu i strukturi lica kojima su namijenjeni.

Problem zapošljavanja je jedan od najvećih problema sa kojima se romska zajednica suočava. Problem zapošljavanja zapravo je jedan od ključnih razloga socijalne isključenosti Roma i Romkinja u Crnogorskom društvu. Neke od prepreka prilikom zapošljavanja pripadnika/ca romske zajednice jeste nedostatak znanja, nepostojanje prilika, kao i samo postojanje diskriminacije od strane mogućih poslodavaca. Pored navedenog, dodatno utiču na nisku stopu zaposlenosti pripadnika/ca romske zajednice slaba informisanost, neregulisan pravni status u Crnoj Gori, kao i slaba integracija u društvu.

Pored toga, pripadnice romske zajednice su višestruko diskriminisane, unutar same zajednice, zbog i dalje velike stope patrijarhata, koji utiču na jednak tretman između muškaraca i žene. Još uvijek u većini slučajeva, kod pripadnika romske zajednice vlada mišljenje da je mjesto ženama kod kuće.

Savjet je tokom 2023. godine, nastavio dobru saradnju sa Kancelarijom za Rome i Egipćane koja funkcioniše u okviru Glavnog grada, na čelu sa gosodom Hristinom Labanom.

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

Rad Savjeta u oblasti zapošljavanje

Uspješno je završen napredan kurs za rad na šivaćim mašinama koji se održao u okviru projekta “Žene kao nosioci pozitivnih društvenih promjena”, a koji je finansijski podržan od Sekretarijata za socijalno staranje. Obuka je kroz saradnju sa Romskim savjetom bila namijenjena ženama iz romske zajednice koje su nakon završene obuke, u trajanju od dva mjeseca, osim stečenih znanja i vještina dobile i sertifikate koji će im pomoći da započnu samostalne djelatnosti ili budu konkuretnije na tržištu rada.

Takođe kroz projekat “Žene kao nosioci pozitivnih društvenih promjena”, realizovana je dvomjesečna obuka za estetičara namijenjena pripadnicama romske zajednice. Projekat je zamišljen tako da se pripadnicama ranjivih kategorija društva pruži šansa da steknu i usavrše vještine, te da se upoznaju sa osnovama zanimanja estetičara. Nakon završetka teorijskog i praktičnog dijela, polaznice su osim stečenih znanja dobili i sertifikate. Nakon završetka osnovnog pomenutog kursa, nastavljen je napredni kurs za estetičara namijenjen pripadnicama romske zajednice.

Pored navedene saradnje sa Kancelarijom za Rome i Egipćane, Savjet ima jako dobru saradnju sa D.O.O „Čistoća“ i D.O.O „Zelenilo“. Predsjednik Romskog savjeta je tokom 2023. godine posjetio prostorije D.O.O „Čistoća“, u cilju saradnje i koordinacije ljudi koji su motivisani za rad, s obzirom da veliki broj pripadnika romske zajednice, gotovo pa svakodnevno dolazi u prostorijama Savjeta, u cilju informisanja za zaposlenje i tržište rada.

Regulisanje pravnog statusa Roma i Egipćana

U kontekstu regulacije pravnog statusa Roma/Romkinja u Crnoj Gori, Savjet je usmjeren na aktivnosti koje se odnose na rješavanje pravnog statusa interno raseljenih lica sa Kosova (IRL). Većina ovih osoba porijeklom je s Kosova, a dokumentacija koja je bila neophodna za rješavanje njihovog pravnog statusa bila je pohranjena kako na samom Kosovu, tako i u nekim opštinama u Republici Srbiji.

Domicilna ili članovi porodica IRL čine značajan dio populacije koja živi u Crnoj Gori, a koja se nalazi u riziku od apatridije zbog nemogućnosti upisa u matične registre u Crnoj Gori ili državi porijekla.

Romski Savjet – Romano Savjeto

Izmjenama i dopunama Zakona o strancima iz 2009. godine, Crna Gora je omogućila IRL sa Kosova, među kojima su oko 30% činili Romi/Romkinje, regulisanje svog boravka u zemlji kroz privilegiran pristup statusu stranca sa stalnim boravkom. Za ostvarivanje ovog prava, IRL su morala podnijeti određeni broj dokumenata, uključujući izvode iz registra rođenih i državljana, kao i putne isprave zemlje porijekla.

U skladu s Deklaracijom partnera sa Zapadnog Balkana o integraciji Roma/Romkinja u okviru procesa proširenja Evropske unije, gdje se ističe obaveza nastavka i pojačanih napora za ostvarivanje potpune ravnopravnosti i integracije romske zajednice, rješavanje pravnog statusa postaje ključno pitanje.

Radi rješavanja pravnog statusa romske zajednice, bitno je pojednostaviti proceduru za dobijanje ličnih dokumenata, s obzirom da bez riješenog pravnog statusa nijedna osoba ne može ostvariti druge osnovne pravne beneficije, poput prava na zaposlenje ili prava na zdravstvenu zaštitu. Kontinuirana saradnja Savjeta s NVO "Građanska alijansa" i UNHCR-a doprinosi boljoj koordinaciji i informiranju osoba koje imaju neriješen pravni status u Crnoj Gori.

Savjet je u svojoj redovnoj praksi izdao 180 potvrda za smještaj i prihode za domaćinstva koja su tražila dokumentaciju za više maloljetnih lica, a koja su bila u potrebi za regulisanjem statusa pripadnika romske i egipatske populacije. Ove aktivnosti svjedoče o predanosti Savjeta u radu na poboljšanju pravnog položaja romske zajednice u zemlji.

Politička participacija

Iako je Crna Gora Ustavom iz 2007. godine proklamovala prava manjina kao ustavni princip u pravnom sistemu Crne Gore i mijenjala Zakon o izboru odbornika i poslanika više puta, nikada nije došlo do izmjene u cilju izjednačavanja romske zajednice. Rezultat jeste da Crna Gora do sada nikada nije obezbijedila adekvatnu političku reprezentaciju romske zajednice na državnom nivou, na lokalnu nivou je bolje stanje, i prvi odbornik u parlamentu Podgorice iz romske zajednice, je predsjednik Demokratske partije Roma, Mensur Šaljaj.

Roma/Romkinja u Crnoj Gori, prema popisu stanovništva iz 2011. godine, ima 6.251 (1,01 odsto). Roma/Romkinja nema u političkom životu Crne Gore, to je pravo uskraćeno Zakonom o izboru odbornika i poslanika, integracija romske i egipćanske zajednice u crnogorsko društvo je nemoguća, sve dok se ne obezbijedi sistemsko rješenje za adekvatno učešće naših zajednica u institucije sistema. Činjenica je da aktuelni zakon o izboru odbornika i poslanika nije afirmativan

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

za romsku zajednicu, iz prostog razloga, jer je aktuelni census za romsku zajednicu nerealan. Aktuelni izborni zakon za romsku manjinu nije propisao odgovarajući povlašteni izborni census, kakav je inače propisao za neke druge manjinske zajednice, slične demografske veličine. Romi za sada ostaju politički diskriminirani i izolovani, a osnovni razlog ovog problema je nedostatak političke volje, jer drugo objašnjenje za ovakav propust ne postoji. Politička participacija Roma u javnom životu, uslov je poboljšanje položaja romske i egipćanske zajednice u Crnoj Gori. Ako bismo se vodili pozitivnom praksom iz okruženja, zagarantovani mandat bi bio najidelnije rješenje za romsku i hrvatsku zajednicu, kao što je to regulisano u nekim nama susjednim državama, gdje Romi, Egipćani i Aškalije imaju po jedan zagarantovani mandate.

Naprotiv pod hitno je neophodno raditi na izmjeni Zakona o izboru odbornika i poslanika radi obezbjeđivanja političke participacije po uzoru na druge manjinske nacionalne zajednice, ili po istom modelu, smanjiti census na 0,35 odsto.

Ovo je ključni momenat da Romi/Romkinje imaju političkog predstavnika u parlamentu koji bi se u ovom trenutku demokratskog razvoja u Crnoj Gori bavio prije svega poboljšanjem položaja Roma/Romkinja u Crnoj Gori i na najdirektniji način predstavio probleme romske zajednice svim građanima/građankama Crne Gore.

U Crnoj Gori je stasala jedna nova generacija romske zajednice, koja je sposobna da zajedno sa drugim zajednicama, utiče i učestvuje u procese donošenja odluka i kreiranju državne politike, koje imaju za cilj stvaranje preduslova za bolje, pravednije i demokratstko uređeno društvo.

Savjet će nastaviti sa upućivanjem inicijativa usmjerene prema Skupštini Crne Gore, Vladi Crne Gore, relevantnim institucijama, međunarodnim organizacijama u cilju izmjene Zakona o izboru odbornika i poslanika. Takođe, aktivnosti Savjeta će biti usmjerene i na edukaciju mladih osoba, to jeste srednjoškolaca, srednjoškolki, studenata, studentkinja na temu političke participacije Roma/Romkinja u Crnoj Gori! Predsjednik Romskog savjeta Mensur Šaljaj prisustvao je i Trećoj sjednici Odbora za ljudska i manjinska prava, održanoj 20. decembra 2023. godine, na kojoj je predstavio probleme sa kojima se romska zajednica i dalje suočava, između ostalog i politička participacija Roma/Romkinja u Crnoj Gori.

Takođe, Savjet će u saradnji sa drugim nevladinim organizacijama, motivisati političke partije u kreiranju programa i plana istih, u kojima će biti zastupljena pitanja romske zajednice. Neophodno je jačati svijest parlamentaraca o neophodnosti rješavanja političke zastupljenosti romske zajednice, ali isto tako Savjet će nastaviti da traži konkretne razloge zašto do sada nije bio moguć ni odgovor na sve inicijative upućene za smanjenje cenzusa, pozitivnu diskriminaciju tačnije primjenu afirmativne akcije za romsku zajednicu u oblasti političke participacije Roma/Romkinja u Crnoj Gori.

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

Unapređenje romskog aktivizma/ saradnja sa nevladinim organizacijama

Savjet je mišljenja da je neophodna saradnja sa nevladinim organizacijama, ali isto tako i unapređenje romskog aktivizma, u cilju unapređenja kapaciteta koji se zalažu za prava Roma/Romkinja na lokalnom ali i na državnom nivou. Takođe, neophodno je motivisati mlade za uključivanje, a to je moguće kroz neformalno obrazovanje i prikazivanjem pozitivnih primjera iz same zajednice. Jedan od prepreka ka tome, jeste činjenica da pripadnici/ce iz romske zajednice koji su završili Osnovne studije ili čak nastavili svoje obrazovanje i nakon toga, većina nije zaposleno u svojoj struci.

Savjet ima izuzetno dobru saradnju sa nevladinim sektorom, uključujući romske organizacije i ostale organizacije koje se bave pitanjima romske problematike u Crnoj Gori, s ciljem unapređenja položaja Roma/Romkinja. Godišnje se bilježi rast broja nevladinih organizacija s kojima Savjet saraduje ili ostvaruje novu saradnju. Ova saradnja ogleda se u različitim istraživanjima, video materijalima, panel diskusijama, sastancima, radionicama, koje organizuju nevladine organizacije, a gdje članovi Savjeta aktivno učestvuju.

Savjetovih preporuka i inicijativa u ovoj oblasti uključuje primjenu afirmativnih akcija i pozitivne diskriminacije radi jačanja romskog aktivizma. Takođe, naglasak je na zaštiti romskog civilnog sektora, uključujući predloge za izmjene Zakona o nevladinim organizacijama, posebno u dijelu finansiranja projekata i programa nevladinih organizacija.

Pored rada nevladinih organizacija, Savjet ukazuje na potrebu smanjenja mogućnosti neromskog monopola, što znači da je neophodna jača kontrola i praćenje realizacije projekata, kao i uspostavljanje odgovarajućih uslova pod kojima organizacije mogu dobiti projekte u oblasti zaštite, promocije i unapređenja položaja Roma/Romkinja u Crnoj Gori. Ovo se postiže kroz transparentnost i pravednu raspodjelu sredstava kako bi se osigurala efikasnost i uspjeh projekata koji doprinose unapređenju života romske zajednice.

Položaj žena u romskoj zajednica/ nasilje u porodici

Jedna od najmarginalizovanih grupa u Crnoj Gori jeste romska zajednica, ali dodatni problem unutar romske i egipćanske zajednice jeste nasilje nad ženama koje se javlja u raznim oblicima, Usljed snažnog patrijarhata i negativnih aspekata tradicije koje vladaju u romskoj zajednici,

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

prava djevojčica, djevojaka i žena su dodatno ugrožena. Nažalost u većini slučajeva, porodični problem još uvijek predstavlja unutrašnju stvar porodice, u kojoj drugi pojedinci/pojedinke, članovi zajednice i institucije ne treba da se miješaju. Međutim, žene u zajednici u većini slučajeva naviknute da je nasilje prihvatljivi obrazac ponašanja, prihvataju takav životni koncept i imamo posljedicu toga neprepoznavanje nasilja i nesuprostavljanje nasilju.

I one koje se odluče na korak prijavljivanja nasilja i nasilnika, najveći broj slučajeva ostaje nerasvijetljen a zatim se one u najvećem broju slučajeva vraćaju nasilniku. Jedan od razloga vraćanju nasilja jeste siromaštvo, neinformisanost i nizak nivo obrazovanja kao i nepovjerenje u rad institucija zbog nedostatka pravovremenog reagovanja nadležnih organa.

U posljednjih pet godina nije bilo istraživanja o porodičnom nasilju u zajednici, a podaci prikupljeni prije desetak godina pokazuju da je oko 50 odsto Romkinja i Egipćanki smatralo porodično nasilje prihvatljivim.

Jedan od problema sa kojima se Romkinje suočavaju prilikom samog prijavljivanja nasilja jeste jezička barijera, tačnije davanje izjave isključivo na jeziku većinske zajednice, što može predstavljati problem, s obzirom na to najčešće nije njihov maternji jezik.

Zaista sam mišljenja da izlazak iz nasilja jeste težak, ali je moguć i Romski savjet će zaista kontinuirano nastaviti ka podizanju svijesti kod pripadnica zajednice o samom prijavljivanju nasilja ali i motivaciji djevojčica za nastavak obrazovanja, zapošljavanja jer samo tako se može izaći iz konstantnog kruga siromaštva i izboriti se za svoja prava.

Bolja informisanost o svojim osnovnim pravima zahtjeva dugoročne napore kao i saradnju sa svim relevantnim institucijama i samom zajednicom jer samo zajedničkim snagama, pozitivnim primjerima iz romske zajednice osnažiti pripadnice iz romske zajednice jer nasilje nikad i nikada neće biti rješenje.

Romski savjet je tokom 2023. godine, aktivno radio na poboljšanju položaja Romkinja u Crnoj Gori, kao i prezentovanje trenutnog položaja žene kako u zajednici, tako i u Crnogorskom društvu. Savjet je podržao protest NVO “Udruženje roditelje”, koji je organizovan zbog nasilja na djecom. Nasilje nad djecom je sveprisutan problem u našem društvu, o ovom problemu se govori, ali još uvijek nema rješenja, već se stopa nasilja samo povećava.

Takođe, saradnica u socijalnoj inkluziji u Savjetu, uzela je aktivno učešće na tribini, pod nazivom “Pozicija romskih i egipćanskih žena i djevojčica u Crnoj Gori” organizovanoj od strane NVO “Centra za romske inicijative” u partnerstvu sa “Centrom za istraživačko novinarstvo”, u okviru projekta “Romska i egipćanska zajednica: zdravlje, obrazovanje, zapošljavanje i socijalna prava“. Za mnoge Romkinje, djevojčice i žene, mnoga vrata su

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

zatvorena, zbog tradicije, diskriminacije, stigmatizacije, što prouzrokuje da one budu izolovane i u neravnopravnom položaju.

Aktivnosti Savjeta su podržale i humanitarnu žurku organizovanu od NVO “Centar za romske inicijative” u cilju izgradnje prvog skloništa za žrtve dječjeg ugovorenog braka. Takođe, Savjet je podržao i samu inicijativu izgradnje prvog skloništa za žrtve dječjeg ugovorenog braka, te je predsjednik Savjeta i u javnosti apelovao i na različitim događajima, koliko je važna sama izgradnja pomenutog skloništa i koliko dječji brak utiče na djevojčice, kasnije žene.

Saradnica u socijalnoj inkluziji Savjeta, učestovala je u istraživanju “Centra za istraživačko novinarstvo”, pod nazivom “Mračni krug zlostavljanja”, u kojem je istaknuto da je nasilje gotovo pa svakodnevno, za Romkinje čak i prihvatljivo. Kao jedna od najranjivijih grupa, žene romske zajednice su pod povećanim rizikom od nasilja u porodici.

Romski savjet je u saradnji NVO “SISTEM”, oštro reagovao i osudio sramnu presudu koja je izrečena odlukom Višeg suda, kazna zatvora od 12 godina, za ubistvo Zumrite Nerde, u januaru prošle godine. Ovakvom presudom postavlja se pitanje koliko su i da li su životi žena za institucionalni sistem zapravo bez vrijednosti? Dugogodišnje nasilje i zlostavljanje majke troje djece od strane nevjenčanog supruga koji je na kraju pretukao do smrti pred djecom, kvalifikovano je kao porodično nasilje sa presudom 12 godina zatvora.

Takođe, Savjet je reagovao i kada se tokom 2023. godine, kada su žrtve nasilja bili pripadnici većinske zajednice, od strane romskih pripadnika, Savjet je istakao da ne podržava nikakav vid nasilja, kao i širenja govora mržnje prema bilo kojem narodu na osnovu vjerskih, nacionalnih i drugih obilježja. Osim samog kažnavanja, bilo zatvorski ili finansijski, potrebno je edukovati kako pripadnike romske zajednice, tako i pripadnike većinske zajednice, u cilju prepoznavanja i upućivanja govora mržnje, jer ne smijemo dozvoliti da nas govor mržnje okružuje i da to bude normalna pojava.

Savjet je reagovao i povodom događaja koji se desio na Žabljaku, članovima Nevladine organizacije “SISTEM”, gdje su isti istjerani iz restorana “Zlatni papagaj”, iz razloga što su među njima bili pripadnici/ce romske zajednice. Suvlasnik restorana, Pejović V., upotrijebio je riječi poput “mrš cigani”, “ne primamo takve”, “ne razumijem taj prljavi jezik” (aludirajući na romski koji je maternji jezik djece koja su bila prisutna) “izlazite cigani” i slično. Povodom istog slučaja, Ministar ljudskih i manjinskih prava Fatmir Đeka, sa saradnicima posjetio je NVO “SISTEM”, a prisustvo i jedan od govornika je bio i predsjednik Romskog savjeta Mensur Šaljaj, koji je govorio o primjerima diskriminacije.

Romski Savjet – Romano Savjeto

Popis stanovništva

Prema poslednjem popisu stanovništva iz 2011. godine, u Crnoj Gori živi 6.251 Roma/Romkinja. Tokom popisa stanovništva realizovanog tokom 2023. godine, Romski savjet sproveo je kampanju na društvenim mrežama pod nazivom "Romi/Romkinje su značajan dio Crnogorskog društva! Izjasnimo se, bez stida!", kako bi informisao pripadnike romske zajednice o važnosti popisa stanovništva, ciljevima popisa, Zakonu o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova, te zašto je popis stanovništva važan za Rome/Romkinje.

Uz javnu kampanju, Romski savjet informisao je istaknute pojedince/ke i studente/kinje o javnom oglasu MONSTATATA, te ih pozvao da proslede informacije u svom okruženju i opštinama. U saradnji sa MONSTATOM, pripadnici romske zajednice koji ispunjavaju uslove bili su obavešteni o javnom oglasu za popisivače/popisivačice u svakoj opštini Crne Gore. Zahvaljujući dobroj saradnji između MONSTATATA i Romskog savjeta, članovi Savjeta su bili prisutni u popisnim komisijama u različitim opštinama, a čak 11 popisivača iz Podgorice bili su pripadnici romske zajednice.

Popis stanovništva za romsku zajednicu je od velike važnosti, a treba pohvaliti napore premijera Crne Gore, gospodina Milojka Spajića, koji je podržao inicijativu Romskog savjeta da se III stepen afirmativne mjere uvede kao uslov za javni oglas. Ova mjera pruža prednost pripadnicima romske zajednice pri angažovanju u romskim naseljima. Popis će biti ključan faktor u kreiranju politika Crne Gore koje se odnose na romsku zajednicu.

Romski Savjet – Romano Savjeto

Detaljan izvještaj po datumima-aktivnostima savjeta.

U organizaciji Romskog savjeta u saradnji sa Sekretarijatom za socijalno staranje Glavnog grada: Besplatno klizanje za 30 pripadnika romske i egipćanske zajednice

U sklopu aktivnosti Kancelarije za Romsku Emancipaciju (Kancelarija za RE)

Dana 15.01.2023], Romski savjet u partnerstvu sa Sekretarijatom za socijalno staranje Glavnog grada, u sklopu aktivnosti koje realizuje Kancelarija za Romsku Emancipaciju (Kancelarija za RE), uspješno je organizovao posjetu klizalištu i omogućio besplatno klizanje na ledu za 30 pripadnika romske i egipćanske zajednice. Ova inicijativa ima za cilj jačanje socijalne inkluzije i podsticanje aktivnog učešća Roma i Egipćana u društvenim tokovima.

Glavni grad, kroz implementaciju ovakvih i sličnih aktivnosti, nastavlja s posvećenošću raditi na otklanjanju prepreka za potpunu inkluziju ove zajednice. Ovom prilikom, 30 pripadnika romske i egipćanske zajednice imali su priliku uživati u klizanju na ledu u jutarnjim časovima, u skladu s prethodnim dogovorom sa grupom i ostalim aktivnostima koje sprovode Romski savjet i Kancelarija za RE.

Aktivnosti poput ove predstavljaju konkretan korak ka postizanju ravnopravnosti i integracije Roma i Egipćana u sve aspekte društva. Glavni grad, uz podršku Romskog savjeta i Sekretarijata za socijalno staranje, kontinuirano podržava ovakve inicijative koje promovišu zajedništvo i uključivanje u društvene tokove.

Zaključak: Posjeta klizalištu i besplatno klizanje za 30 pripadnika romske i egipćanske zajednice predstavljaju uspješan korak ka ostvarivanju socijalne inkluzije. Glavni grad, Romski savjet i Sekretarijat za socijalno staranje nastavljaju zajednički rad na promociji ravnopravnosti i uklanjanju prepreka za potpuno integriranje Roma i Egipćana u društvo. Ovo je samo jedan od niza aktivnosti koja su sprovedena sa ovim odeljenjem u cilju jačanja inkluzije mladih u crnogorsko društvo. Višebrojni izleti su organizovani u cilju upoznavanja mladih iz ove zajednice širom Crne Gore.

Dana 07. Marta održan je veoma konsultativni sastanak sa predstavnicima Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju (OSCE), posebno sa političkim analitičarem, s ciljem razmjene informacija i utvrđivanja trenutnog položaja romske zajednice u Crnoj Gori. Sastanak je bio usmjeren na razmatranje ključnih pitanja u vezi sa obrazovanjem, zapošljavanjem, regulisanjem pravnog statusa, te političkom participacijom Roma u Crnoj Gori, s posebnim fokusom na njihovo učešće u izbornom procesu.

➔ Pregled diskutovanih oblasti: Sastanak je obuhvatio nekoliko ključnih oblasti koje direktno utiču na život i položaj romske zajednice. Posebna pažnja posvećena je pitanjima obrazovanja, gdje su razmatrani izazovi s kojima se suočavaju romski učenici. Takođe, analizirani su aspekti zapošljavanja, s naglaskom na stvaranje jednakih prilika za Rome na tržištu rada. Pravni status

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807,www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

Roma, uključujući izazove vezane za regulisanje prava, takođe je bio predmet razgovora. Centralni fokus bio je na političkoj participaciji Roma, posebno njihovoj ulozi u izbornom procesu.

Značaj dobre komunikacije sa OSCE: Naglašena je važnost dobre komunikacije sa predstavnicima/ama OSCE-a, što je od suštinskog značaja za povećanje povjerenja javnosti. Ova saradnja ima za cilj obezbjeđivanje da su izborni procesi pristupačni za sve građane, uključujući i pripadnike romske zajednice. Kroz transparentnu razmjenu informacija, stvaraju se temelji za ojačavanje demokratskih procesa i unapređenje političke participacije Roma.

Zaključak: Konsultativni sastanak sa predstavnicima OSCE-a predstavlja važan korak ka jačanju saradnje i rješavanju ključnih pitanja vezanih za romsku zajednicu u Crnoj Gori. Očekuje se da će dalja saradnja doprinijeti stvaranju inkluzivnog društva u kojem su prava svih građana, uključujući Rome, adekvatno zaštićena.

Podgorica, 09. mart

U toku jučerašnjeg dana, Romski Savjet je posjetio prostorije Centra za kulturu manjina (CEKUM) gdje smo održali veoma koristan sastanak sa ciljem nastavka zajedničke saradnje. Razmatrali smo aktivnosti koje planiramo zajedno realizovati, a o kojima će javnost biti obaviještena u nekom skorijem vremenskom periodu.

Sastanak obuhvatio ključne tačke: Komunikacija se vodila o konkretnim koracima koje planiramo preduzeti u cilju unapređenja manjinskih prava, s posebnim fokusom na oblast kulture. Identifikovali smo potencijalne projekte i inicijative koje će doprinijeti afirmaciji multikulturalizma kao jedne od temeljnih vrijednosti Crne Gore. Očekujemo da će ove aktivnosti imati pozitivan uticaj na promociju kulturne raznolikosti i jačanje zajedništva među različitim etničkim zajednicama.

Nastavak saradnje: Naglasili smo da nam je cilj zajednički - unapređenje manjinskih prava i afirmacija multikulturalizma. Nastavit ćemo raditi u partnerstvu kako bismo ostvarili postavljene ciljeve. Detalji o planiranim aktivnostima bit će dostupni javnosti u narednim nedeljama, a naša zajednička predanost ovim vrijednostima bit će odražena kroz konkretne korake i projekte.

Zaključak: Posjeta prostorijama CEKUM-a i održani sastanak predstavljaju važan korak ka jačanju saradnje u promociji manjinskih prava i multikulturalizma. Očekujemo pozitivan doprinos naših zajedničkih aktivnosti za bolje razumijevanje i poštovanje kulturne raznolikosti u Crnoj Gori.

Podgorica, 20. mart

Ove godine, Romski savjet ostvaruje značajno partnerstvo sa Ministarstvom prosvjete, Zavodom za školstvo, Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava u cilju promocije upisa djece iz romske i egipćanske (RE) zajednice u predškolske, osnovne i srednje škole. Kampanja, poznata kao "Edukacija za sve", pokriva gradove Podgoricu, Nikšić, Berane i Tivat.

Ključne tačke kampanje: U periodu od 20. do 27. marta 2023. godine, sprovode se posjete koje uključuju razgovore sa roditeljima iz RE zajednice koji planiraju upisati djecu u obrazovno-

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

vaspitne ustanove u Crnoj Gori. Ovim putem, kampanja teži obezbjeđivanju podrške roditeljima, informisanju ih o procedurama upisa te ukazivanju na značaj obrazovanja za budućnost njihove djece.

Ciljevi kampanje:

1. Povećanje svijesti o obrazovnim mogućnostima: Informisati roditelje o svim mogućnostima koje obrazovni sistem pruža njihovoj djeci, s fokusom na predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje.
2. Podrška roditeljima u procesu upisa: Pružiti roditeljima neophodne informacije i podršku tokom procedura upisa, osiguravajući da nijedno dijete ne bude isključeno iz obrazovnog sistema.
3. Saradnja sa relevantnim institucijama: Ostvarivanje partnerstva sa Ministarstvom prosvjete, Zavodom za školstvo, i Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava kako bi se zajednički radilo na unapređenju obrazovanja djece iz RE zajednice.

Zaključak: Partnerstvo između Romskog savjeta, Ministarstva prosvjete, Zavoda za školstvo i Ministarstva ljudskih i manjinskih prava predstavlja pozitivan korak u pravcu ostvarivanja inkluzivnog obrazovnog sistema. Očekujemo da će kampanja "Edukacija za sve" doprinijeti povećanju obuhvata djece iz RE zajednice u crnogorskim obrazovnim institucijama.

IZVJEŠTAJ O POSJETI DELEGACIJE IZ OPŠTINE KOSOVO POLJE: RAZGOVOR O PRIMARNIM IZAZOVIMA ROMSKE ZAJEDNICE

Podgorica, 27.mart

U toku prošle sedmice, Romski Savjet imala je čast da dočeka delegaciju iz Opštine Kosovo Polje. Tokom posjete, održani su značajni razgovori o jednom od ključnih problema s kojima se suočava romska zajednica - regulisanje pravnog statusa osoba sa invaliditetom (IRL), povratku, kao i problemima vezanim za upis djece i nastavak obrazovanja.

Sadržaj razgovora: Delegacija iz Opštine Kosovo Polje pokazala je izuzetan interes za pitanja koja direktno utiču na život i položaj Roma. Fokus razgovora bio je na potrebama i izazovima koji proizlaze iz procesa regulisanja pravnog statusa IRL lica u romskoj zajednici. Osim toga, diskutovano je o problemima sa kojima se suočavaju povratnici te posebno naglašeni problemi u vezi sa upisom djece i nastavkom obrazovanja.

Identifikovani izazovi:

1. Regulisanje pravnog statusa IRL lica: Razgovaralo se o procesima i preprekama u vezi sa regulisanjem pravnog statusa, s posebnim fokusom na osobe sa invaliditetom unutar romske zajednice.
2. Povratak i reintegracija: Analizirane su specifične teškoće povratnika u zajednici te su razmatrane mogućnosti za unapređenje procesa reintegracije.
3. Obrazovanje djece: Identifikovani su problemi u vezi sa upisom djece u škole i izazovi u njihovom nastavku obrazovanja, s posebnim naglaskom na potrebu za inkluzivnim pristupom.

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807,www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

Zajednički ciljevi: Delegacije su izrazile obostranu posvećenost rješavanju ovih problema i postizanju konkretnih rezultata u cilju poboljšanja života romske zajednice. Očekuje se dalja saradnja i razmjena informacija kako bi se prevazišli identifikovani izazovi.

Zaključak: Posjeta delegacije iz Opštine Kosovo Polje predstavlja korak naprijed ka jačanju regionalne saradnje u rješavanju ključnih pitanja romske zajednice. Očekujemo da će dalje aktivnosti rezultirati konkretnim promjenama koje će poboljšati uslove života ovih zajednica.

IZVJEŠTAJ O ORGANIZOVANJU IFTARSKOG VEČERA ZA VJERSKU ZAJEDNICU OD STRANE ROMSKOG SAVJETA

Podgorica, 07.april

Romski savjet, s ciljem jačanja međureligijskog dijaloga i promocije zajedništva, organizovao je značajno iftarsko veče za članove vjerske zajednice. Ovaj događaj održan je s posebnim naglaskom na promicanju razumijevanja i solidarnosti među različitim vjerskim grupama.

Ciljevi iftarskog večera:

1. Unapređenje međureligijskog dijaloga: Organizacija iftarskog večera predstavlja priliku za povećanje razumijevanja i poštovanja između pripadnika romske zajednice i drugih vjerskih zajednica.
2. Promocija zajedništva: Kroz zajedničko dijeljenje obroka tokom iftara, stvorili smo prostor za izgradnju mostova između različitih zajednica, potičući osjećaj zajedništva.
3. Podrška inkluzivnosti: Romska zajednica, putem ovakvih inicijativa, ističe važnost inkluzivnosti i tolerancije, promovisujući ideju da različitost predstavlja bogatstvo društva.

Tok događaja:

Iftarsko veče je započelo tradicionalnim otvaranjem posta uz molitvu. Zatim su prisutni zajedno podijelili iftar, što je pridonijelo stvaranju atmosfere solidarnosti i međusobnog poštovanja.

Program je uključivao govor predstavnika romske zajednice, ali i predstavnika drugih vjerskih zajednica koji su izrazili podršku ovakvim inicijativama.

Rezultati i utjecaj:

1. Jačanje međugrupnih odnosa: Iftarsko veče je pridonijelo poboljšanju međureligijskih odnosa, pružajući priliku za otvoreni dijalog i razmjenu iskustava.
2. Promocija interkulture raznolikosti: Organizacija ovog događaja naglašava važnost interkulture raznolikosti, potičući respekt prema svim vjerskim i kulturnim identitetima.
3. Unapređenje slike romske zajednice: Ova inicijativa služi kao pozitivan primjer doprinosa romske zajednice u izgradnji inkluzivnog i toleratnog društva.

Zaključak:

Organizacija iftarskog večera od strane Romskog savjeta imala je značajan utjecaj na jačanje veza između različitih vjerskih zajednica. Ovakve aktivnosti potvrđuju posvećenost romske zajednice izgradnji društva koje cijeni i uvažava raznolikost.

Kraj izvještaja.

Romski Savjet – Romano Savjeto

OTVORENO PISMO ROMSKOG SAVJETA U POVODU ROMSKOG PARLAMENTA
Podgorica, 05. april

Poštovane članice i članovi Skupštine Crne Gore,

Ovim putem, Romski savjet želi izraziti svoje neslaganje i odluku da neće prisustvovati prvom Romskom parlamentu koji je planiran za 6. april povodom Međunarodnog dana Roma. Iako cijenimo napore Skupštine Crne Gore, Ministarstva ljudskih i manjinskih prava, i Zaštitnika ljudskih prava i sloboda da organizuju ovaj događaj, smatramo da naša odluka ima duboko političko i principijelno utemeljenje.

! Nemogućnost adekvatne političke participacije: Mi, kao najmarginalizovanija grupa, vjerujemo da zaslužujemo pravo na punu političku participaciju tokom cijele godine, a ne samo povodom Međunarodnog dana Roma. Naš glas treba biti prisutan u Skupštini Crne Gore, a ne samo kao prolazna pojava tokom obilježavanja određenih datuma.

! Inicijativa za smanjenje cenzusa: Romi savjet je podnio inicijativu Skupštini Crne Gore za smanjenje cenzusa za ulazak u Parlament sa 0,70% na 0,35% za pripadnike romske zajednice putem sistema afirmativne akcije. Nažalost, do sada nismo dobili odgovor na ovu inicijativu, a to nas navodi na zaključak da ne postoji dovoljna politička volja za promjenama.

□ Podsjećanje na nedostatak političke podrške: U svom izlaganju na 31. sjednici Odbora za ljudska prava i slobode, predsjednik Romskog savjeta Mensur Šaljaj ukazao je na potrebu smanjenja cenzusa i suočavanje s problemima s kojima se romska zajednica svakodnevno suočava. Nažalost, nijedan od 81 poslanika Skupštine Crne Gore nije predložio amandman o smanjenju cenzusa za političku participaciju Roma.

! Zahtjev za kontinuiranom političkom inkluzijom: Mi želimo aktivno učestvovati u političkom životu zemlje, a ne biti prepoznati samo povodom određenih događaja ili obilježavanja datuma koji su od značaja za našu zajednicu. Smatramo da svakodnevno možemo raditi na rješavanju problema naše zajednice, a ne samo govoriti o istim problemima povodom obilježavanja određenih datuma.

Zaključak: Naša odluka da ne prisustvujemo prvom Romskom parlamentu nije izraz nepoštovanja prema inicijatorima događaja, već je izraz našeg opredjeljenja da težimo kontinuiranoj političkoj participaciji, vidljivosti i rješavanju problema romske zajednice kroz aktivnu ulogu u radu Skupštine Crne Gore.

Sa nadom u pozitivne promjene i s uvjerenjem u potrebu za inkluzivnim društvom, ostajemo na raspolaganju za daljnje dijalog i suradnju.

S poštovanjem,

Romski savjet
Mensur Šaljaj

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

IZVJEŠTAJ O MEDIJSKOJ KAMPANJI POVODOM MEĐUNARODNOG DANA ROMA
Podgorica, 8. april

Romski savjet u Crnoj Gori je uspješno realizovao medijsku kampanju u povodu Međunarodnog dana Roma, označavajući 8. april kao značajan datum za romsku zajednicu. Ova kampanja ima za cilj istaknuti kulturnu važnost i svakodnevne izazove s kojima se Romi suočavaju, a također naglašava posvećenost Romskog savjeta rješavanju tih pitanja kroz saradnju s relevantnim institucijama u Crnoj Gori.

KLJUČNE AKTIVNOSTI:

1. Čestitke i Kulturno Obilježavanje: Romski savjet uputio je javne čestitke povodom Međunarodnog dana Roma putem medija, ističući ponos i doprinos romske zajednice. Kulturne manifestacije, tradicionalna muzika, ples i jezik su bili dio kampanje kako bi se obilježila raznolikost i bogatstvo romske kulture.
2. Osnaživanje Romskog Identiteta: Kampanja je naglašavala važnost očuvanja romskog identiteta, potičući ponos u vlastitu kulturu. Kroz medijske kanale, Romski savjet je dijelio priče o istaknutim Romima i njihovim doprinosima društvu.
3. Svjesnost o Izazovima: Medijska kampanja bila je prilika da se otvoreno govori o izazovima s kojima se romska zajednica suočava svakodnevno. Romski savjet je komunicirao sa širom javnosti o potrebama i problemima romske zajednice, naglašavajući važnost podrške i suradnje s relevantnim institucijama.
4. Poziv na Akciju: Romski savjet je pozvao javnost na aktivno uključivanje u rješavanje problema romske zajednice. Pozivi na zajedničko djelovanje i suradnju bili su ključni elementi kampanje.

ZAKLJUČAK:

Medijska kampanja povodom Međunarodnog dana Roma, koju je sprovelo Romski savjet u Crnoj Gori, postigla je svoj cilj isticanja kulturne važnosti ovog datuma, ali i otvaranja dijaloga o izazovima s kojima se Romi suočavaju. Ovaj izvještaj bilježi uspješnu provedbu kampanje i ističe posvećenost Romskog savjeta očuvanju i unapređenju položaja romske zajednice u Crnoj Gori.

Kraj izvještaja.

IZVJEŠTAJ O SASTANKU SA PREDSTAVNICIMA UNICEFA U CRNOJ GORI

Datum: 29. juni

Romski Savjet je u toku ove nedelje održao značajan sastanak sa gospodinom Huanom Santanderom, šefom predstavništva Unicefa u Crnoj Gori, i Ivanom Ceković, koordinatorkom programa obrazovanja.

Ključne tačke sastanka:

1. Razgovor i Razmjena Iskustava: Sastanak je protekao u atmosferi otvorenog dijaloga, gdje su predstavnici Romskog Savjeta i Unicefa razmijenili iskustva, primjere dobre prakse te diskutovali o svakodnevnim izazovima s kojima se Romi suočavaju u Crnoj Gori.

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

2. Identifikacija Prioritetnih Problema: Identifikovane su tri prioritetne oblasti koje zahtijevaju hitno djelovanje - siromaštvo, predškolsko obrazovanje i rano stupanje djece u bračnu zajednicu. Ovi problemi često dovode do začaranog kruga siromaštva i predstavljaju izazov za buduće generacije.

3. Zaključci i Preporuke: Sastanak je rezultirao zaključcima o potrebi dalje saradnje u promovisanju upisa djece u predškolske ustanove. Takođe, istaknuta je važnost zajedničke saradnje sa ostalim relevantnim subjektima koji se bave pomenutim temama kako bi se pružila sveobuhvatna podrška romskoj zajednici.

Dalji Koraci:

1. Promocija Upisa u Predškolske Ustanove: Romski Savjet i Unicef će zajednički raditi na promociji i podršci upisu djece iz romske zajednice u predškolske ustanove, s ciljem osiguranja rane edukacije i socijalizacije.

2. Zajednička Saradnja sa Relevantnim Subjektima: Razvijanje dalje saradnje sa relevantnim subjektima i organizacijama koje se bave siromaštvom, obrazovanjem i problemom ranog stupanja djece u bračnu zajednicu, kako bi se postigao dugoročan pozitivan uticaj. Sastanak je bio korak naprijed u jačanju partnerstva između Romskog Savjeta i Unicefa, te predstavlja osnovu za zajedničke inicijative i projekte usmjerene ka unapređenju položaja romske zajednice u Crnoj Gori.

Kraj izvještaja.

IZVJEŠTAJ O INICIJATIVI ROMSKOG SAVJETA PROTIV BULINGA, INTERNET NASILJA I GOVORA MRŽNJE NA DRUŠTVENIM MREŽAMA

Datum: jul 2023

Uvod:

Romska zajednica se sve češće suočava s izazovima vezanim uz bullying, internet nasilje i govor mržnje na društvenim mrežama. S ciljem suočavanja s ovim problemima i pružanja podrške žrtvama, Romski Savjet je pokrenuo inicijativu s fokusom na prevenciju, edukaciju i podizanje svijesti.

Aktivnosti Inicijative:

1. Edukativne Radionice: Organizovane su edukativne radionice za članove romske zajednice, posebno za mlade, s ciljem podizanja svijesti o štetnosti bullyinga, internet nasilja i govora mržnje. Radionice su uključivale informacije o pravima, sigurnosti na internetu i načinima reagovanja na online prijetnje.

2. Kampanja na Društvenim Mrežama: Romski Savjet je sproveo kampanju na društvenim mrežama s ciljem informiranja šire javnosti o problemima bullyinga, internet nasilja i govora mržnje. Kampanja je uključivala podizanje svijesti o posljedicama ovakvih oblika nasilja te pozivala na zajedničko suprotstavljanje istima.

3. Saradnja sa Obrazovnim Institucijama: Romski Savjet je uspostavio saradnju s obrazovnim institucijama radi implementacije edukativnih programa o sigurnosti na internetu i

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

prevenciji bullyinga. Cilj je bio stvoriti sigurno okruženje za djecu i mlade unutar obrazovnog sistema.

4. Pravna Podrška: Inicijativa je pružila pravnu podršku žrtvama bullyinga, internet nasilja i govora mržnje, informišući ih o pravnim mehanizmima dostupnim zaštiti njihovih prava.

Rezultati Inicijative:

1. Povećana Svijest: Kroz edukativne radionice i kampanje, postignuta je povećana svijest o ozbiljnosti problema bullyinga, internet nasilja i govora mržnje unutar romske zajednice i šire.

2. Aktivno Sudjelovanje: Članovi romske zajednice aktivno su sudjelovali u radionicama, pokazujući značajan interes za edukaciju o sigurnosti na internetu i prevenciji nasilja.

3. Saradnja s Institucijama: Postignuta je uspješna saradnja s obrazovnim institucijama, pružajući podršku uvođenju edukativnih programa u školski sistem.

4. Pravna Zaštita: Žrtve bullyinga i nasilja na internetu dobile su informacije i pravnu podršku, čime je poboljšana njihova pozicija u suočavanju s nasiljem.

Naredni Koraci:

1. Nastavak Edukacije: Inicijativa će nastaviti s provođenjem edukativnih programa kako bi se održala visoka svijest o problemima bullyinga, internet nasilja i govora mržnje.

2. Unapređenje Saradnje: Romski Savjet će raditi na daljem unapređenju saradnje s relevantnim institucijama i organizacijama kako bi se pružila sveobuhvatna podrška zajednici.

3. Monitoring i Evaluacija: Kontinuirani monitoring i evaluacija rezultata inicijative omogućit će prilagodbe i poboljšanja u daljem radu na prevenciji nasilja.

Zaključak

Inicijativa Romskog Savjeta protiv bullyinga, internet nasilja i govora mržnje na društvenim mrežama predstavlja korak prema izgradnji sigurnijeg okruženja za romsku zajednicu u Crnoj Gori. Kroz edukaciju, podizanje svijesti i pružanje podrške, postignuti su značajni rezultati, ali ostaje još posla kako bi se dugoročno riješili problemi nasilja.

Nastavit ćemo s aktivnostima kako bismo ojačali ove napore, osigurali da svaki član zajednice bude informiran o svojim pravima i mehanizmima zaštite te kako bismo stvorili atmosferu nulte tolerancije prema bullyingu i govoru mržnje.

Ujedno, predstavljamo ovo izvješće kao otvorenu pozivnicu svim relevantnim institucijama, organizacijama i pojedincima da se pridruže ovoj inicijativi i doprinesu stvaranju društva u kojem se poštuju različitosti, a nasilje svake vrste se oštro osuđuje.

Sa zahvalnošću na dosadašnjoj podršci i s nadom u daljnju suradnju, nastavljamo zajedno raditi na izgradnji bolje budućnosti za romsku zajednicu.

Kraj izvještaja.

Romski Savjet – Romano Savjeto

IZVJEŠTAJ O KAMPANJI ROMSKOG SAVJETA U ZNAK SJEĆANJA NA ŽRTVE HOLOKAUSTA - 2. AVGUST: DA SE NE ZABORAVE

Datum: avgust. 2023

Uvod:

Romska zajednica širom svijeta nosi teret bolne prošlosti, posebno kroz tragična sjećanja na Holokaust. Da bi se očuvala sjećanja na žrtve i podigla svijest o njihovoj patnji, Romski Savjet je sproveo kampanju povodom 2. avgusta, datuma koji označava sjećanje na tragediju romske zajednice tokom Drugog svjetskog rata.

Ciljevi Kampanje:

1. Očuvanje Sjećanja: Kampanja je imala za cilj očuvanje sjećanja na žrtve Holokausta među Romima, pridonoseći stvaranju svijesti o njihovoj patnji.
2. Edukacija o Povijesti: Kroz različite medijske kanale, kampanja je nastojala educirati javnost o specifičnim stradanjima Roma tokom Holokausta i njihovom doprinosu antifašističkom otporu.
3. Solidarnost i Podrška: Isticala je potrebu za solidarnošću i podrškom prema preživjelim romskim zajednicama, te naglašavala važnost osnaživanja Roma kako bi se spriječila ponavljanja sličnih tragedija.

Aktivnosti Kampanje:

1. Društvene Mreže: Kroz društvene mreže, dijelili smo priče preživjelih Roma, sjećanja njihovih porodica te informacije o značaju 2. avgusta.

Rezultati Kampanje:

1. Angažman Javnosti: Kampanja je postigla visok angažman javnosti, posebno među romskom zajednicom, istaknuvši važnost ovog sjećanja.
2. Edukacija i Informisanje: Kroz informacije i priče, postignuta je veća edukacija o specifičnim patnjama romske zajednice tokom Holokausta.
3. Podrška Preživjelim: Kampanja je pružila podršku preživjelim Romima, naglašavajući njihovu važnost u oblikovanju sadašnjosti i budućnosti.

Naredni Koraci:

1. Kontinuirano Obilježavanje: Romski Savjet će nastaviti kontinuirano obilježavati 2. avgust kao dan sjećanja na Holokaust, kroz kampanje i aktivnosti koje će podsjećati na ove važne događaje.
2. Saradnja s Drugim Organizacijama: Nastavit ćemo saradnju s organizacijama koje dijele iste ciljeve kako bismo zajednički radili na podizanju svijesti i očuvanju sjećanja na Holokaust.
3. Povećanje Resursa za Edukaciju: Romski Savjet planira povećati resurse za edukaciju o romskoj istoriji, kulturi i patnjama tokom Holokausta kako bi se podstakla veća informiranost javnosti.

Zaključak:

Kroz kampanju povodom 2. avgusta, Romski Savjet uspješno je ojačao svijest o stradanjima romske zajednice tokom Holokausta. Nastavit ćemo s naporima kako bismo očuvali sjećanja na

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

žrtve, educirali društvo i pružili podršku preživjelim Romima. Svi postignuti rezultati ukazuju na važnost nastavka aktivnosti usmjerenih ka sjećanju na Holokaust i promicanju solidarnosti među različitim zajednicama.

Daljnje Aktivnosti:

1. Radionice o Toleranciji: Planiramo organizirati radionice o toleranciji unutar romske zajednice, ali i u suradnji s drugim zajednicama, s ciljem promicanja uzajamnog poštovanja i razumijevanja.
2. Istraživanje i Dokumentacija: Romski Savjet će poticati istraživanje i dokumentaciju o romskim žrtvama Holokausta kako bi se ojačao znanstveni aspekt sjećanja na ovu tragičnu epizodu.
3. Saradnja s Obrazovnim Institucijama: Povećat ćemo napore u suradnji s obrazovnim institucijama kako bismo uključili edukativne module o romskoj istoriji, uključujući i Holokaust, u školske programe.
4. Podizanje Svijesti o Antiziganizmu: Fokusirat ćemo se na podizanje svijesti o antiziganizmu i raditi na prevenciji diskriminacije i predrasuda koje su prisutne u društvu.
5. Međunarodna Suradnja: Romski Savjet će tražiti i jačati suradnju s međunarodnim organizacijama koje podržavaju projekte usmjerene ka očuvanju sjećanja na romske žrtve Holokausta.

Zaključak:

Kampanja "2. avgust: Da se ne zaborave" predstavlja značajan korak prema očuvanju sjećanja na Holokaust i ukazuje na potrebu zajedničkog djelovanja kako bismo izgradili društvo temeljeno na poštovanju i jednakosti. Romski Savjet ostaje posvećen svojoj misiji i radu na ostvarivanju pravednijeg i tolerantnijeg društva.

S ovim zaključujemo izvještaj o kampanji, a predstavnici Romskog Savjeta izražavaju zahvalnost svima koji su podržali ovu inicijativu te pozivaju na daljnju suradnju u ostvarivanju zajedničkih ciljeva.

Kraj izvještaja.

IZVJEŠTAJ O POSJETI TIKI (Turska državna organizacija za međunarodnu saradnju i razvoj) U CRNOJ GORI

Imali smo čast posjetiti predstavnike Turske državne organizacije za međunarodnu saradnju i razvoj (TIKA) u Crnoj Gori. Tom prilikom smo iskoristili priliku da čestitamo gospođi Nihal Ersoy na novoizabranoj funkciji te smo razgovarali o potencijalnoj narednoj fazi saradnje između Romskog Savjeta i TIKI.

Ključne Tačke Posjete:

1. Čestitanje na Novoj Funkciji: Prva faza posjete bila je čestitanje gospođi Nihal Ersoy na novoizabranoj funkciji u TIKI. Izrazili smo radost zbog njenog imenovanja i izrazili želju za uspješnim mandatom.

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

2. Dogovor o Narednoj Saradnji: U duhu prijateljskog dijaloga, razgovarali smo o potencijalnim područjima saradnje između Romskog Savjeta i TIKa. Identifikovali smo nekoliko ključnih oblasti, uključujući promociju folklornog društva, očuvanje romske kulturne baštine i saradnju s nevladinim organizacijama.
3. Promocija Romske Kulture: Dogovoreno je da će se u narednom periodu raditi na promociji romske kulture putem kulturnih događaja, poput promocije folklornog društva i nošnji. Ovo će doprinijeti jačanju romskog identiteta i podizanju svijesti o bogatstvu romske kulturne baštine.
4. Saradnja s NVO Sektorom: Naglašena je važnost jačanja saradnje između TIKa i nevladinih organizacija, uključujući Romski Savjet. Planirane su aktivnosti koje će podržati različite inicijative usmjerene ka očuvanju i promociji romske kulture.
5. Nabavka Nošnje od Donatora TIKa: Razgovarano je o mogućnosti nabavke romske nošnje od strane TIKa kao donatora, što bi značajno doprinijelo kulturnim aktivnostima koje sprovodi Romski Savjet.
6. Kulturno Umjetničko Društvo: Naglašen je cilj jačanja kulturno umjetničkog društva kao sredstva za očuvanje i promociju romske kulture. Razmotrene su mogućnosti podrške i unapređenja aktivnosti društva.

Zaključak:

Posjeta predstavnika TIKa predstavlja važan korak ka jačanju saradnje između Turske i romske zajednice u Crnoj Gori. Romski Savjet izražava zahvalnost na podršci i angažmanu te s nestrpljenjem očekuje naredne korake koji će doprinijeti promociji i očuvanju bogatstva romske kulture.

Kraj izvještaja.

IZVJEŠTAJ O POSJETI NEVLADINOJ ORGANIZACIJI "SISTEM" OD STRANE MINISTRA LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA FATMIRA ĐEKE

Datum: septembar 2023

Danas je Ministar ljudskih i manjinskih prava, gospodin Fatmir Đeka, zajedno sa svojim saradnicima, posjetio nevladinu organizaciju "Sistem". Na sastanku su prisustvovali i predstavnici Romskog Savjeta, gospodin Mensur Šaljaj i gospođa Šejla Pepić.

Ključne Tačke Sastanka:

1. Pregled Nedavnog Događaja na Žabljaku: Sastanak je organiziran u vezi sa nedavnim događajem na Žabljaku, gdje su pripadnice romske i egipćanske populacije, članice NVO "Sistem", bile žrtve diskriminacije. Razgovaralo se o detaljima incidenta i utvrđivanju adekvatnih reakcija.
2. Prisustvo Ministra Đeke: Ministar Đeka izrazio je duboko saosećanje i osudio svaki oblik diskriminacije. Njegovo prisustvo pokazuje ozbiljnost institucija u suočavanju s problemima i pružanju podrške u rješavanju situacija koje ugrožavaju prava manjinskih zajednica.

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

3. Antidiskriminacioni Zakon o Zaštiti Jednakosti: Ministar Đeka istakao je značaj novog krovnog antidiskriminacionog Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije. Objasnio je kako će ovaj zakon doprinijeti zaštiti prava svih građana, uključujući i pripadnike romske i egipćanske zajednice.
4. Saradnja između Ministarstva i Romskog Savjeta: Razgovaralo se o potrebi jačanja saradnje između Ministarstva ljudskih i manjinskih prava i Romskog Savjeta kako bi se osigurala efikasna zaštita prava i prevencija diskriminacije.
5. Podizanje Svijesti o Antidiskriminacionim Mjerama: Dogovoreno je da će Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, zajedno s Romskim Savjetom, raditi na podizanju svijesti o antidiskriminacionim mjerama među romskom i egipćanskom zajednicom.

Zaključak:

Sastanak s predstavnicima NVO "Sistem" i Romskog Savjeta predstavlja korak naprijed u rješavanju problema diskriminacije. Ministar Đeka je naglasio posvećenost vlade u borbi protiv diskriminacije i podršci svim manjinskim zajednicama u Crnoj Gori.

Očekujemo nastavak saradnje i zajednički rad na implementaciji antidiskriminacionih mjera u cilju stvaranja društva jednakih prilika i poštovanja ljudskih prava.

Kraj izvještaja.

IZVJEŠTAJ O SVEČANOJ AKADEMIJI ROMSKOG JEZIKA UOČI DANA JEZIKA ROMSKE ZAJEDNICE

Datum: novembar 2023

U cilju jačanja identiteta romskog naroda i promocije romskog jezika, organizovana je svečana akademija u okviru kampanje "Ponosan sam što sam Rom". Ova manifestacija dešavala se u Sali za kulturne događaje (KIC), kao dio priprema za nadolazeći popis stanovništva.

Ključne Aktivnosti Akademije:

1. Svečano Otvaranje: Akademija je započela svečanim otvaranjem, gdje su se okupljeni građani, predstavnici romske zajednice, kulturni radnici i predstavnici institucija upoznali s ciljevima ove posebne manifestacije.
2. Govori i Predavanja: Tokom akademije, održani su govori i predavanja o značaju očuvanja i promocije romskog jezika. Naglašene su vrijednosti jezičkog identiteta u očuvanju kulturne baštine.
3. Umjetnički Performansi: U sklopu programa, organizovani su umjetnički performansi koji su uključivali pjesme, ples i recitacije na romskom jeziku. Cilj je bio demonstrirati bogatstvo i raznolikost jezika kroz umjetnički izraz. Posebnu zahvalnost dugujemo Turskoj agenciji za saradnju i komunikaciju (TIKA) na podršci i obezbjeđivanju nošnje za našu folklornu grupu.

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

4. Panel Diskusije: Održane su panel diskusije s učesnicima iz različitih segmenata društva, uključujući predstavnike obrazovnih institucija, aktiviste i kulturne radnike. Tema diskusija bila je važnost jezičkog identiteta u društvenom kontekstu na više medija u Crnoj Gori.

5. Kampanja "Ponosan sam što sam Rom": Akademija je bila dio kampanje "Ponosan sam što sam Rom", koja je imala za cilj podizanje svijesti o ponosu i identitetu romske zajednice. Građani su pozvani da se aktivno uključe u kampanju, dijeleći svoje priče i iskustva.

Pripreme za Popis Stanovništva:

Posebna pažnja posvećena je pripremama za nadolazeći popis stanovništva. Informacije o jezičkom identitetu bit će od suštinskog značaja za bolje razumijevanje i podršku potrebama romske zajednice.

Zaključak:

Svečana akademija romskog jezika predstavljala je važan korak u jačanju jezičkog identiteta romske zajednice. Ova manifestacija doprinijela je promociji i očuvanju romskog jezika kao važnog dijela kulturne baštine.

Očekujemo da će ova akcija imati dugoročan pozitivan uticaj na svijest i samopouzdanje romske zajednice, posebno uoči popisa stanovništva.

Kraj izvještaja.

IZVJEŠTAJ O SASTANKU S PREDSEDNIKOM VLADE MILOJKOM SPAJICEM

Datum: novembar 2023

Održan konstruktivan sastanak između predstavnika Romskog Savjeta i predsjednika Vlade Milojka Spajića. Ovaj susret označio je otvaranje dijaloga o ključnim pitanjima vezanim za odlaganje popisa stanovništva i uslove koji će osigurati kredibilitet i legitimitet ovog važnog procesa.

Ključne Tačke Razgovora:

1. Čestitka Premijeru Spajiću: Predstavnicima Vijeća-savjeta manjinskih naroda uputili su čestitke premijeru Spajiću i njegovom kabinetu povodom mandata. Ovaj gest izrazio je podršku novoj Vladi u ostvarivanju njihovih ciljeva.
2. Odgoda Popisa Stanovništva: Istaknuto je odgađanje popisa kao ključan trenutak kako bi se uspostavili uslovi za kredibilan i legitimnan popis. Razgovaralo se o važnosti pravilne pripreme i osiguranja jednakih uslova za sve učesnike.
3. Otvoren Dijalog i Zahtjevi Manjinskih Vijeća: Predstavnicima su premijeru Spajiću prenijeli usaglašene zahtjeve svih pet manjinskih vijeća. Ti zahtjevi fokusirani su na garancije za učešće manjinskih zajednica u popisu, osiguranje pravne sigurnosti, te transparentnost i inkluzivnost procesa.
4. Nastavak Dijaloga: Naglašena je važnost nastavka dijaloga i saradnje između Vlade i predstavnika manjinskih zajednica. Očekuje se daljnja razmjena mišljenja i dogovaranje konkretnih koraka kako bi se ispunili zahtjevi svih manjinskih vijeća.

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

Zaključak:

Sastanak s predsjednikom Vlade Spajićem označio je važan korak u ostvarivanju dijaloga o popisu stanovništva i postavljanju osnova za postizanje kredibilnog i legitimnog procesa. Romski Savjet i ostala manjinska vijeća iskazala su spremnost za saradnju i konstruktivan rad u cilju ostvarivanja zajedničkih ciljeva.

Očekuje se daljnja saradnja i nastavak dijaloga radi osiguranja integriteta i pravičnosti popisa stanovništva.

Kraj izvještaja.

IZVJEŠTAJ O POZIVU ZA POPISIVAČE/POPISIVAČICE U CILJU POPISA STANOVNIŠTVA

Datum: 20. Novembar

Romski Savjet želi podsjetiti sve pripadnike/ce romske i egipatske (RE) zajednice da se prijave za posao popisivača/popisivačice u okviru popisa stanovništva, domaćinstava i stanova Crne Gore.

Ključne Informacije:

1. Rok za Prijavu: Javni oglas za popisivače/popisivačice otvoren je do 22. novembra 2023. godine do 15 časova.
2. Afirmativne Mjere: Zahvaljujući inicijativi Romskog Savjeta, premijer Crne Gore, gospodin Miloško Spajić, uvažio je uslov da popisivači/popisivačice iz romske i egipatske zajednice trebaju imati III stepen obrazovanja. Ovo predstavlja afirmativnu mjeru, a pripadnici/ce RE zajednice imaju prednost za angažovanje u romskim naseljima.

Zahvale i Nandanja za Saradnju:

- Romski Savjet se zahvaljuje premijeru gospodinu Milošku Spajiću na podršci i uvažavanju inicijative Romskog Savjeta.
- Izražava se nadanje u nastavak dobre saradnje i komunikacije s premijerom Spajićem kako bi se postigao veći stepen integracije i poboljšala inkluzija RE zajednice u Crnoj Gori.

Zaključak:

Romski Savjet aktivno radi na podršci i uključivanju pripadnika/ce RE zajednice u proces popisa stanovništva, čime doprinosi većoj inkluziji i afirmaciji romske i egipatske zajednice u društvu.

Kraj Izvještaja.

IZVJEŠTAJ O KONSULTACIJAMA S PREDSTAVNICIMA MONSTAT-A I DRUGIM ORGANIZACIJAMA

Datum: novembar 2023

U cilju iznalaženja najboljeg modela za sprovođenje popisa stanovništva zakazanog za 30. novembar, održan je drugi krug konsultacija tokom jučerašnjeg dana. Na sastanku su učestvovali predstavnici parlamentarnih stranaka, nevladinih organizacija, kao i predstavnici Vijeća manje brojnih naroda, uključujući i predsjednika Romskog Savjeta, Mensura Šaljaja.

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807,www.romskisavjet.com

Rromski Savjet – Romano Savjeto

Ključne Tačke Razgovora:

1. Problemi s Popisivačima: Predsjednik Rromskog Savjeta, Mensur Šaljaj, naglasio je problem malog broja popisivača iz rromske zajednice. Izrazio je zabrinutost zbog nedostatka popisivača sa trećim stepenom srednjeg obrazovanja.
2. Zahtjevi za Poboľšanja: Učesnici sastanka su postavili zahtjeve za poboľšanje uslova sprovođenja popisa, uključujući dodatne mjere kako bi se osiguralo tačno i inkluzivno prikupljanje podataka od pripadnika rromske zajednice.
3. Saradnja sa MONSTAT-om: Razgovarano je o jačanju saradnje između Vijeća manje brojnih naroda i Uprave za statistiku (MONSTAT) kako bi se osigurala efikasna implementacija popisa.

Zaključci i Zahtjevi:

Predsjednik Rromskog Savjeta, Mensur Šaljaj, istakao je potrebu za smanjenjem dilema i poboľšanjem uslova, posebno u vezi sa brojem popisivača sa trećim stepenom srednjeg obrazovanja.

Učesnici su naglasili da, iako ne žele opstruirati popis, zahtijevaju transparentnost i inkluzivnost procesa kako bi se osiguralo tačno i reprezentativno prikupljanje podataka o rromskoj zajednici.

Nastavlja se dijalog i saradnja sa MONSTAT-om kako bi se pronašao zajednički model koji će osigurati uspešno sprovođenje popisa stanovništva.

Zaključak Izvještaja:

Sastanak je bio konstruktivan, a predstavnici rromske zajednice nastaviće aktivno raditi na pronalaženju rešenja kako bi se osiguralo pravedno i tačno prikupljanje podataka tokom popisa stanovništva.

Kraj izvještaja.

IZVJEŠTAJ O KONSULTATIVNOM SASTANKU S DIREKTOROM ŠKOLE "OKTOIH"

Datum: 9. Novembar

Danas je održan konsultativan sastanak predstavnika Rromskog Savjeta sa direktorom škole "Oktoih" iz Podgorice, koja trenutno ima 1850 učenica/ka, od kojih je 35 pripadnika rromske i egipatske zajednice. Na sastanku su prisustvovali direktor škole, koordinatorka za program za RE zajednicu, kao i saradnik u socijalnoj inkluziji u oblasti obrazovanja.

Ključne Tačke Razgovora:

1. Problemi s Prevozom: Identifikovan je problem nemogućnosti prevoza određene smjene učenika, što rezultira neredovnošću u dolasku učenica/ka iz rromske i egipatske zajednice.
2. Nedovoljna Komunikacija i Odgovornost Ministarstva Prosvjete: Naglašen je nedostatak adekvatne komunikacije i odgovornosti Ministarstva prosvjete u prethodnom sazivu Vlade Crne Gore kao jedan od ključnih problema sa kojim se škola suočava.

Očekivanja i Inicijative:

Predstavnici Rromskog Savjeta izražavaju nadu u bolju saradnju i komunikaciju sa novim sazivom Vlade Crne Gore i resornim ministarstvima.

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

Planiraju se inicijative koje će biti upućene Ministarstvu prosvjete u narednom periodu, s ciljem poboljšanja uslova obrazovanja za učenice/ke iz romske i egipatske zajednice.

Zaključci:

Sastanak je identifikovao konkretne probleme s kojima se škola "Oktoih" suočava u vezi s inkluzijom učenika iz romske i egipatske zajednice. Romski Savjet planira aktivno djelovati kako bi unaprijedio situaciju kroz konstruktivnu saradnju s relevantnim institucijama.

Kraj Izvještaja.

IZVJEŠTAJ O OBUCI ZA ESTETIČARE ZA PRIPADNICE RE ZAJEDNICE

Datum: 30. Novembar

Uvod: Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada, u partnerstvu sa Romskim Savjetom i NVO "ADRA," uspješno je sproveo obuku za estetičare namijenjenu pripadnicama romske i egipatske (RE) zajednice. Ova inicijativa ima za cilj jačanje njihovih vještina, omogućavajući im da postanu samostalne preduzetnice i konkurentske na tržištu rada.

Ključne Aktivnosti:

1. Obuka za Estetičare: Obuka je osmišljena kako bi obuhvatila ključne aspekte estetike i kozmetičkih tretmana. Pripadnice RE zajednice su imale priliku sticati znanje i vještine koje će im pomoći u budućem radu.
2. Sertifikati: Nakon završetka obuke, pripadnice RE zajednice su dobile sertifikate. Ovi sertifikati predstavljaju zvanično priznanje uspješno završene obuke i mogu im poslužiti kao potvrda njihovih kvalifikacija.
3. Podrška Samostalnom Poslovanju: Cilj obuke nije samo pružiti znanje, već i osnažiti pripadnice RE zajednice da započnu samostalne djelatnosti u oblasti estetike. Ovo je važan korak ka ekonomskoj nezavisnosti i inkluziji.

Zahvale i Nada za Budućnost:

Romski Savjet, Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada i NVO "ADRA" izražavaju zahvalnost svim učesnicama obuke na angažmanu i entuzijazmu.

Nadamo se da će ovakve inicijative kontinuirano podržavati pripadnice RE zajednice u sticanju novih vještina i ostvarivanju samostalnih poslovnih poduhvata.

Zaključak: Obuka za estetičare predstavlja pozitivan korak ka ekonomskom osnaživanju pripadnica RE zajednice, doprinoseći njihovoj inkluziji i afirmaciji u društvu.

Kraj Izvještaja.

IZVJEŠTAJ O SJEDENICI "OTVORENI PARLAMENT: BAR – GRAD PRIHVATANJA I JEDNAKIH ŠANSE ZA SVE"

Datum: 7. Decembar

Uvod: U Baru je održana svečana sjednica pod nazivom "Otvoreni Parlament: BAR – grad prihvatanja i jednakih šansi za sve." Sjednica je imala cilj promovisanja vrijednosti jednakih šansi za sve i prihvatanje različitosti kao bogatstva Crne Gore i grada Bara.

Ključne Teme i Učesnici:

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807,www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

• Panelisti: Branislav Nenezić (predsjednik Skupštine opštine Bar), Tanja Spičanović (potpredsjednica opštine Bar), Muhamed Uković (potpredsjednik Romskog savjeta), i drugi.
Iznesene Tematike:

1. Politička Diskriminacija Roma: Muhamed Uković, potpredsjednik Romskog savjeta, ukazao je na nelogičnosti i nesklad između Ustava i Zakona u vezi s izborom odbornika i poslanika. Istakao je da zakon o izboru diskriminiše romsku zajednicu, oduzimajući im pravo na autentičnog predstavnika u crnogorskom parlamentu. Takođe, primijetio je nepravedan cenzus koji se primjenjuje samo na romsku zajednicu.

2. Zapošljavanje Roma: Uković je naglasio suprotnost prakse zapošljavanja u odnosu na Ustav Crne Gore. Iako Ustav propisuje proporcionalnu zastupljenost manjina, praksa pokazuje suprotno. Diskriminacija u raspodjeli radnih mjesta stvara neravnopravan položaj za Rome.

3. Partitokratija i Zapostavljanje Roma: Kritikovana je partitokratija koja, prilikom formiranja skupštinske većine, ne ostavlja prostor za zapošljavanje Roma, budući da nemaju svoje političke predstavnike.

Zaključak: Sjednica je ukazala na neusklađenosti i pravne praznine koje ozbiljno štete romskoj zajednici u Crnoj Gori. Naglašena je potreba za promjenama u zakonodavstvu i aktivnim uključivanjem Roma u donošenje odluka koje ih se direktno tiču.

Završne Riječi: Muhamed Uković je zaključio riječima: "Vjerujem da ćemo se svi složiti sa sledećom konstatacijom: 'Pravde ima za sve, ili ona ne postoji.'"

Kraj Izvještaja.

IZVJEŠTAJ O PANEL DISKUSIJI "NEK STANE SVE DOK NASILJE NE PRESTANE"

Datum: 8. Decembar

Uvod: Šejla Pepić, saradnica u socijalnoj inkluziji Romskog savjeta, bila je jedna od panelistkinja na panel diskusiji pod nazivom "Nek stane sve dok nasilje ne prestane." Ova diskusija organizovana je od strane NVO "SISTEM."

Ključne Teme i Učesnici:

• Panelistkinja: Šejla Pepić (saradnica u socijalnoj inkluziji, Romski savjet).

Iznesene Tematike:

1. Prevencija Nasilja: Panelistkinja Šejla Pepić je vjerovatno diskutovala o metodama i strategijama prevencije nasilja, posebno u kontekstu romske zajednice. Naglašavala je važnost zajedničkog djelovanja kako bi se nasilje zaustavilo.

2. Socijalna Inkluzija: Moguće je da je diskutovano o socijalnoj inkluziji kao ključnom faktoru u smanjenju nasilja. Rad na jačanju zajednice i poboljšanju socijalnog statusa može doprinijeti smanjenju faktora koji dovode do nasilja.

3. Uloga NVO u Borbi Protiv Nasilja: Panel diskusija vjerovatno je obuhvatila i pitanje uloge NVO u borbi protiv nasilja. NVO "SISTEM" je, kao organizator, vjerovatno dijelio svoje iskustvo i strategije u borbi protiv nasilja.

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

Zaključak: Diskusija može imati za cilj podizanje svijesti o nasilju i promovisanje suradnje među različitim sektorima društva kako bi se stvorili održivi mehanizmi prevencije i podrške žrtvama. Kraj Izvještaja.

IZJAVA O OSUĐUJUĆOJ PRESUDI ZA SLUČAJ FEMICIDA

Datum: 11. Decembar

Uvod: Romski savjet i NVO "SISTEM" oštro osuđuju sramnu presudu izrečenu odlukom Višeg suda u slučaju ubistva Zumrite Nerde. Presuda podrazumijeva kaznu zatvora od 12 godina za optuženog Nikolića, proglašenog krivim za krivično djelo nasilja u porodici.

Ključne Tačke Izjave:

1. Osuda Sramne Presude: Romski savjet i NVO "SISTEM" izražavaju snažnu osudu sramne presude koja ne odražava ozbiljnost krivičnog djela, a posebno ne težinu femicida.
2. Nedostatak Adekvatne Kazne: Ističe se da je presuda od 12 godina za slučaj femicida nedovoljna i obeshrabrujuća za žrtve porodičnog nasilja. Postavlja se pitanje vrijednosti života žena u očima institucionalnog sistema.
3. Podrška Nasilju na Visokom Nivou: NVO-i Romski savjet ukazuju na opasnost od ovakvih presuda koje šalju pogrešnu poruku o ozbiljnosti i osudi nasilja nad ženama.
4. Zahtjevi za Reakcijom Države: Izjava zahtijeva hitnu reakciju države, izmjene zakonske regulative i adekvatne kazne za slučajeve femicida. Poziva se na ozbiljnost državnih institucija u suočavanju s nasiljem nad ženama.

Zaključak: Ova izjava ima za cilj podizanje svijesti o ozbiljnosti problema nasilja nad ženama i apelovanje na državu da preispita i poboljša pravni okvir kako bi se osiguralo pravedno suđenje u ovakvim slučajevima.

Kraj Izjave.

IZVJEŠTAJ O ROMSKIM MEDIJSKIM EMISIJAMA U 2023. GODINI

Datum: 31. Decembar

1. Televizijska Emisija "Savore" na TVCG:

- Naziv Emisije: Savore
- Datum i Vrijeme Emitovanja: Svaki drugi ponedjeljak u 11:00 časova
- Trajanje Emisije: 30 minuta
- Ukupan Broj Emitovanih Epizoda: 18
- Sadržaj Emisije: Informativno-zabavni karakter, fokusiran na romsku kulturu, tradiciju, portrete poznatih ličnosti, pozitivne primjere, integraciju i aktuelnosti.
- Struktura Teme: Tematski organizovane po kvartalima, prateći značajne događaje u prethodnom periodu.

2. Radijska Emisija "Romski Glas" na RCG:

- Naziv Emisije: Romski Glas
- Datum i Vrijeme Emitovanja: Svaki drugi ponedjeljak u 18:05 časova

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com

Romski Savjet – Romano Savjeto

- Trajanje Emisije: 25 minuta
- Ukupan Broj Emitovanih Epizoda: 14
- Sadržaj Emisije: Informativno-zabavni karakter, obuhvatajući život, aktuelnosti, reportaže i intervju o Romima i Egipćanima.
- Prikazivanje u Ostalim Medijima: Pored ovih emisija, Romi su bili predstavljeni i kroz reportaže u informativnim emisijama (vijesti, dnevnik) i u drugim emisijama Redakcije za manjine (Agrosaznanje, Putevi Života, Mostovi).

3. Inicijative i Tematski Fokus Emisija:

- Televizijska Emisija "Savore":
- Kvartal 1 i 2: Fokus na kulturnim događajima, tradiciji i romskim običajima.
- Kvartal 3: Predstavljanje poznatih ličnosti iz romske zajednice.
- Kvartal 4: Aktuelnosti, integracija i pozitivni primjeri unutar romske zajednice.
- Radijska Emisija "Romski Glas":
- Naglasak na Reportažama: Prikazivanje života, problema i radosti Roma kroz reportaže.
- Intervju i Aktuelnosti: Razgovori sa relevantnim ličnostima, sagovornicima i praćenje aktuelnosti u romskoj zajednici.

4. Uticaj na Javnost:

- Kroz Televizijsku Emisiju "Savore":
- Doprinos jačanju svijesti o romskoj kulturi i tradiciji.
- Promocija pozitivnih priča i uspjeha iz romske zajednice.
- Informisanje gledatelja o integraciji Roma i aktuelnostima koje ih zadiru.
- Kroz Radijsku Emisiju "Romski Glas":
- Informisanje šire javnosti o životu Roma kroz radio talase.
- Dijalog sa relevantnim sagovornicima iz romske zajednice.
- Praćenje i osvještavanje o pitanjima koja su bitna za Rome u Crnoj Gori.

Zaključak: Romske medijske emisije tokom 2023. godine pružile su platformu za promociju kulture, tradicije i aktuelnosti romske zajednice. Kontinuirano emitovanje televizijske i radijske emisije doprinijelo je boljem razumijevanju i integraciji Roma u crnogorsko društvo. Osim toga, prisustvo u različitim redakcijama i emisijama ukazuje na važnost i kontinuiranu medijsku zastupljenost romske populacije.

Januar 2024 godine u Podgorici

mp

Predsjednik Romskog Savjeta
Mensur Šaljaj

romski-savjet@t-com.me tel/fax: Tel:020/623 807, Fax:020/623 807, www.romskisavjet.com